

Звіт подібності

метадані

Заголовок

Реалізація принципу наступності у навчанні математики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку

Автор

Науковий керівник / Експерт

Репа В.В.**Нікітіна О. О.**

підрозділ

кафедра дошкільної та початкової освіти

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		1
Інтервали		0
Мікропробіли		395
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		87

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

15546

Кількість слів

115987

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/2910/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%97_%E2%84%961_2023-54-62.pdf	74	0.48 %
2	Підготовка дітей дошкільного віку до навчання в умовах НУШ 12/14/2021 National University "Chernihiv Collegium" (National University "Chernihiv Collegium")	62	0.40 %

3	https://mala.storinka.org/%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D0%B7-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8F-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D1%8E-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC.html	49	0.32 %
4	http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/tradyciyi-ta-innovaciyi.pdf	45	0.29 %
5	https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Збірник-тез-1.pdf	31	0.20 %
6	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00845161_0.html	27	0.17 %
7	http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/730/3/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B2%D0%B2%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%83%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%2C%202020.pdf	27	0.17 %
8	https://mala.storinka.org/%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D0%B7-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8F-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D1%8E-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC.html	25	0.16 %
9	http://8ref.com/19/referat_197743.html	25	0.16 %
10	https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Arhiv_DOI/09_10.11.2017.HOGOKZ/17.pdf	25	0.16 %

з домашньої бази даних (0.32 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	«Розвиток творчого мислення старших дошкільників як передумова успішного навчання у школі» 12/8/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Факультет педагогіки, психології та мистецтв)	44 (4)	0.28 %
2	«Використання інноваційних педагогічних технологій у закладах дошкільної освіти» 12/8/2021 Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Факультет педагогіки, психології та мистецтв)	5 (1)	0.03 %

з програми обміну базами даних (1.30 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
------------------	-----------	--	--

1	Підготовка дітей дошкільного віку до навчання в умовах НУШ 12/14/2021 National University "Chernihiv Collegium" (National University "Chernihiv Collegium")	72 (3)	0.46 %
2	Формування елементарних економічних знань у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності 11/28/2019 Nizhyn Mykola Gogol State University (Факультет психології та соціальної роботи)	18 (1)	0.12 %
3	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ П'ЯТИ РОКІВ 6/6/2018 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	15 (2)	0.10 %
4	Взаємодія закладу дошкільної освіти та родини у підготовці дітей до шкільного навчання 11/8/2024 Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko (Hlukhiv National Pedagogical University of Oleksandr Dovzhenko)	15 (1)	0.10 %
5	Швидун, Писарева, Шахова _беспл.docx 9/13/2022 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	14 (1)	0.09 %
6	ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ.docx 11/1/2023 Interregional Academy of Personnel Management (Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук)	11 (1)	0.07 %
7	яськів кузенко.docx 11/12/2020 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (VSPNU) (Педагогічний факультет)	11 (1)	0.07 %
8	Трансформации содержания дошкольного образования в истории развития отечественной дошкольной педагогики: методология, теория, практика (конец XIX – XX ст.) Transformation of Content of Preschool Education in the History of the National Preschool Pedagogics: Methodology, Theory and Practice (end of XIX - XX centuries) 10/14/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	11 (2)	0.07 %
9	Народна казка як засіб розумового виховання 12/16/2021 National University "Chernihiv Collegium" (National University "Chernihiv Collegium")	10 (1)	0.06 %
10	тпру/Diplomni/Diplomni_2015/15d551/Островська Маряна Володимирівна/Дипломна 09_06.doc 8/23/2017 V. Hnatyuk Ternopil National Pedagogic University (TNPU) students work	10 (2)	0.06 %
11	ШЛЯХИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ 12/11/2018 Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)	5 (1)	0.03 %
12	Валя Гутник ..docx 11/17/2019 Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (VSPNU) (Педагогічний факультет)	5 (1)	0.03 %
13	Дошкольное и начальное звенья образования — ступени преемственности Preschool and primary branches of education — branches of continuity 10/14/2021 South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky (Бібліотека)	5 (1)	0.03 %

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)	
1	https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/Збірник-тез-1.pdf	148 (10)	0.95 %
2	http://8ref.com/12/referat_127823.html	87 (5)	0.56 %
3	http://lib.ndu.edu.ua:8080/dspace/bitstream/123456789/2910/1/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%97_%E2%84%961_2023-54-62.pdf	81 (2)	0.52 %
4	https://mala.storinka.org/%D0%B4%D1%83%D0%BC%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D0%B7-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8F-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D1%8E-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC.html	74 (2)	0.48 %
5	http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/730/3/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%9D%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B2%20%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D1%83%20%D0%B4%D0%BE%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D1%96%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%83%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%2C%202020.pdf	61 (3)	0.39 %
6	http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/tradyciyi-ta-innovaciyi.pdf	45 (1)	0.29 %
7	https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8710/1/Kharkova.pdf	40 (2)	0.26 %
8	http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/1584/1/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%80%D1%96%D0%B3%202012.doc	40 (3)	0.26 %
9	http://8ref.com/19/referat_197743.html	36 (2)	0.23 %
10	https://lib.iitta.gov.ua/706495/1/%D0%91%D0%BE%D0%B3%D1%83%D1%88%20%D0%90_.pdf	34 (3)	0.22 %
11	http://refpin.ru/ref_bewqaspolotr.html	32 (2)	0.21 %
12	https://elibrary.kubg.edu.ua/33417/1/Vashchenko_O_Romanenko_L_Romanenko_K_IDKNDPO.pdf	32 (2)	0.21 %
13	http://koippo.in.ua/arhiv/druk/tarapaka217_84.pdf	30 (3)	0.19 %
14	https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00845161_0.html	27 (1)	0.17 %
15	https://culturehealth.org/hogokz_knigi/Arhiv_DOI/09_10.11.2017.HOGOKZ/17.pdf	25 (1)	0.16 %
16	https://jak.koshachek.com/articles/test-prostaviti-znachki.html	25 (1)	0.16 %
17	https://lib.iitta.gov.ua/717315/1/%D0%9F%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97.pdf	23 (1)	0.15 %
18	http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cqjirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/rsh_2014_12_4.pdf	23 (1)	0.15 %

19	https://psychic.at.ua/publ/psikhodiagnostyka/uvaga/metodika_prostaviti_znachki/23-1-0-46	20 (3)	0.13 %
20	https://d-learn.pnu.edu.ua/data/users/56/import/sherbakova_k_i_metodika_formuvannya_elementarnih_matematichn.pdf	20 (2)	0.13 %
21	https://leksii.org/2-23858.html	19 (1)	0.12 %
22	https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/4005/1/Falko%20M.%20I.%20Nastupnist%20u%20muzychno-estetychnomu.pdf	18 (2)	0.12 %
23	http://ni.biz.ua/3/3_11/3_112146_metodika-formirovanie-ponyatiy.html	17 (1)	0.11 %
24	https://core.ac.uk/download/pdf/77241573.pdf	16 (1)	0.10 %
25	http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/atestacijna_robota_demjanova.pdf	13 (2)	0.08 %
26	https://epkmoodle.znu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=66357	12 (1)	0.08 %
27	http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/21853/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_dissert-02.pdf	11 (2)	0.07 %
28	https://otherreferats.allbest.ru/pedagogics/00923464_0.html	8 (1)	0.05 %
29	https://wospitatel.blogspot.com/2016/06/blog-post_12.html	8 (1)	0.05 %
30	http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19963/1/13.pdf	8 (1)	0.05 %
31	http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/0564/618/1/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%B8%20%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20%20%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F.pdf	7 (1)	0.05 %

Список прийнятих фрагментів (немає прийнятих фрагментів)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
71	<p>Репа Вікторія Вікторівна</p> <p>Реалізація принципу наступності у навчанні математики дітей дошкільного та молодшого шкільного віку</p> <p>Керівник - кандидатка педагогічних наук, доцента Нікітіна О.О.</p> <p>Розділ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ в освітньому процесі закладу дошкільної освіти та початкової школи</p> <p>1.1 Наступність між дошкільним та початковою ланкою як педагогічна проблема</p> <p>Зауважимо насамперед, що трансформаційні зміни, які відбуваються в сучасній освіті, вимагають пошуку способів забезпечення її неперервності. Передусім, принцип наступності є пріоритетним у дотриманні в усіх сферах діяльності саме між дошкільним навчальним закладом та початковою школою. Адже дошкільний вік є ключовим для формування основ базових компетентностей, які є важливими для подальшого навчання та життя в цілому. Знання рідної та інших мов, техніки, природничих наук чи культури, а також математичні здібності - всьому цьому молодші школярі вчать в школі саме завдяки компетентностям, які були сформовані ще в закладі дошкільної освіти. Аналіз наукових праць засвідчує, що проблемою наступності перших двох ланок навчання - дошкільної та початкової освіти - займалося багато видатних психологів, приміром, Л.Божович, С.Рубінштейн, та педагогів, як-от, Л.Артемова, А.Богош, О.Ковшар, Я.Коменський, А.Леушина, А.Макаренко, О.Савченко, В.Сухомлинський, Є.Тіхеева, К.Ушинський та ін..</p> <p>Проблема наступності взагалі пов'язана своїми коренями з діалектичним Законом заперечення заперечення, який сформулював німецький філософ Г.Гегель ще у XVIII-XIX столітті. Він розкриває діалектичну природу розвитку, який тлумачиться як процес, спрямований не</p>	

тількинаусунення застарілого, айназбереженнятаподальшевдосконаленнятого прогресивного,щобулодосягнутонапопередніхетапах[22, с311].

Цей закон залишається для нас актуальним і сьогодні, зокрема для трактування поняття наступності.

На **сучасному етапі розвитку педагогічної науки** під наступністю безпосередньо в навчанні найчастіше розуміють « **послідовність і системність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок і узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу**», крім цього, в педагогічному словнику вказано, що « **досягнення наступності в шкільній практиці забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманні послідовного руху від простого до складнішого в навчанні та організації самостійної роботи учнів і взагалі всією системою методичних засобів**» [16, с227]. Це стосується й проблеми наступності між дошкільною та початковою ланками.

На початку двадцятого століття Н.Пубенець зазначила, що «**починати виховання дітей зі школи - означає зводити будівлю на піску і без фундаменту**» [14, с8]. Певною деталізацією цього судження є думка С.Тіхеевої, яка переконана, що «**старший ступінь дитячого садка на одну третину вже школа, а молодший ступінь школи на одну третину дитячий садок**» [14, с8].

Таким чином, наступність означає врахування та опору на той **рівень розвитку дитини з яким вона прийшла** на момент вступу до школи, і саме вона забезпечує природне й органічне продовження освіти, отриманої в дошкільному віці, зазначає Л.Калмикова [20].

Сутність викладеного дає підстави потвердити про те, що наступність є однією з головних умов систематичного навчання, фундаментальним принципом розвитку освіти.

Так, О.Савченко трактує наступність у навчанні як дидактичний принцип, що спрямований на встановлення взаємозв'язку та узгодженості змісту, цілей, організаційно-методичного забезпечення суміжних освітніх ланок, як ось дошкільної та початкової освіти [39].Компонентамиструктури наступності є зміст, форми, методи, засоби, педагогічні вимоги та умови[28]. Таким чином, наступність реалізується у методичному й змістовому планах.

Варто виокремити, що стратегічною метою дошкільної та початкової освіти є цілісний розвиток особистості дитини, який забезпечується через розвиток мотиваційної, когнітивної, діяльнісно-практичної, емоційної та вольової структур. У цьому контексті стосовно закладів дошкільної освіти наступністю є не лише готовність до школи, а й забезпечення цілісного психічного розвитку дитини. Відповідно до цього, стосовно початкової школи наступність означає максимальне використання набутого в дошкільні роки та продовження загального психічного розвитку дитини,що є основою для її подальшого розвитку[22, с311].

У контексті нашого дослідження особливого значення набувають висновки А.Богуш. Педагогиня стверджує, що наступність між дошкільною і початковою ланкою є двостороннім зв'язком, що, з одного боку, спрямовує освітню діяльність у дошкільному навчальному закладі на вимоги початкової школи, а з другого - спирає вчителів молодших класів на знання та навички дітей, які стануть майбутніми школярами, досягнутий ними рівень розвитку, їх досвід і активне використання цього в навчально-виховному процесі [3]. Описані зв'язки мають забезпечити дітям плавний і природний перехід від дошкільної ланки до початкової школи [5].

Основну роль у цьому процесі, на нашу думку, безсумнівно, відіграє професійна підготовка **вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів початкових класів**. Педагогічні працівники мають знати зміст і способи **реалізації принципу наступності між дошкільною та початковою** ланками освіти, повинні мати уявлення про сучасні вимоги школи, а також бути обізнаними з тим, наскільки діти старшого дошкільного віку готові до навчання в ній. І це стосується не лише педагогів, а й авторів програм і підручників.

На основі цього ми переконатися в тому, що наступність полягає не лише в існуванні зв'язків та узгодженості ступенів й етапів, а й «передбачає врахування динаміки розвитку педагогічного процесу» [2, с11].

З огляду на це, наступність, як вважають деякі вчені, в педагогічному процесі має внутрішню сторону - змістову (зміст ЗУН, які передаються) та зовнішню - організаційну (процес передачі ЗУН) [2, с11].

Розглянемо тепер характерні риси наступності як педагогічного явища, які запропонувала О.Савченко. До них педагогиня відносить: «універсальність; **комплексність методів і прийомів реалізації; оптимальність- з'єднує навчальний матеріал, надаючи йому впорядкованості; генералізація - предмет вивчення стає повнішим, набуває реального значення своєрідність мети** і завдань, суб'єктів і об'єктів педагогічного процесу» [40].

Крім цього, О.Савченко, як і деякі інші педагоги-практики, звертають увагу на протиріччя в змісті, методах управління та формах організації навчального процесу в закладах дошкільної освіти та школах. Як результат, першокласники не завжди реалізують досвід, отриманий у дошкільному навчальному закладі. Унаслідок цього знижується пізнавальний інтерес учнів першого класу, ускладнюється їхня адаптація до шкільного середовища. Низка проблем є з реалізацією наступності між методами навчання: коли в роботі з молодшими школярами широко використовуються проблемні методи, в закладах дошкільної освіти пріоритет віддається різним формам наочності й ігровим методам навчання [36].

Також, на думку А.Богуш, можна виділити й інші підстави гальмування наступності. По-перше, це « **орієнтація на однобічну адаптацію ДНЗ до мети, завдань та вимог початкової школи; відсутність диференційованого підходу до різних систем дошкільної і початкової освіти, що в умовах варіативності навчання є не припустимим**» [4, с24]. По-друге, існування **й сьогодні в окремих ДНЗ, особливо приватних, підміни загального завдання наступності двох перших ланок освіти більш вузькою програмою підготовки дітей до школи; ігнорування закономірності психічного розвитку дитини, вікової сензитивності становлення різних психічних функцій і якісних новоутворень; у дошкільників і молодших школярів відбувається «штучна акселерація», що стимулює недопустиме «дорослішання» дошкільної освіти**. Відсутня **наступність і перспективність взаємовідносин у системах « вихователь - дитина», «дитина - вихователь» і «вчитель - учень», « учень - учитель»** [4, с24]. І по-третє, «підготовка до школи у практиці дошкільної освіти ще **зводиться до формування вузько-предметних** знань, умінь та навичок, **що призводить до дублювання змісту, форм і методів шкільного навчання, а це не тільки знижує інтерес дітей до навчання, а й шкодить їхньому здоров'ю**» [4, с24].

Розв'язання цих суперечностей,на думку дослідниці, можливе за умови запровадження між дошкільною і початковою ланкою ще одного - проміжного рівня освіти. Це так звана передшкільна освіта, що широко розповсюджена в чималій кількості країн. Таке навчання є обов'язковим **для дітей 5-5,5 років**. Крім цього, воно може бути втіленим у різних типах ДНЗ, звісно, за єдиними програмами, стверджує А.Богуш [4, с25].

Взагалі, передшкільною освітою ми можемо назвати «проміжну ланку між **дошкільною і початковою освітою, яка асоціює спеціальну (засвоєння знань, умінь та навичок), загальну готовність і підготовку дитини до школи з усіма її компонентами, яка відбувається на позитивному емоційному тлі взаємовідносин педагога і дітей, з орієнтацією на особистісно-діяльнісний та комунікативний підходи, які повинні зберегтись і в першому класі**» [4, с25].

Таким чином, передшкільна освіта гарантуватиме успішне пристосування першокласників до нових умов навчання в школі; стане одним із способів **вирівнювання початкових можливостей дітей з різних соціальних** класів, забезпечуватиме розвиток їхнього потенціалу та здатності до засвоєння незнайомого й складнішого навчального матеріалу в подальшому, сприятиме формуванню готовності дитини до навчання в

закладі загальної середньої освіти за всіма показниками та критеріями, а також, за потреби виконувати корекцію індивідуальних відхилень у різних видах розвитку. Але, особливо важливо виокремити, як А. Бюгуш підкреслює те, що передшкільна освіта не є повноцінним заміником дошкільної, а є тільки її кінцевим етапом, і, як результат, у дітей повинна бути сформована дошкільна зрілість. Врешті, це забезпечує втілення принципу неперервності між дошкільням і початковою ланкою [4, с. 25-26].

Розглянемо тепер, що відповідно до цього зазначено **в Базовому компоненті дошкільної освіти**. Згідно Державного стандарту наступність між дошкільням і початковою ланкою забезпечується **завдяки «узгодженості та цільовій єдності в розвитку дитини на етапі дошкільної та початкової освіти; визначенню спільних для дошкільної та початкової освіти принципів, підходів, намірів та адекватних віковим закономірностям дитини провідним видам діяльності, які спрямовують розвиток дитини; використанню форм та методів педагогічної роботи, які відповідають віку дітей; послідовному збагаченню результатів освіти, які висвітлено у формуванні компетентностей дитини дошкільного та молодшого шкільного віку»** [1, с. 34-35].

Особливо важливо виокремити, що з проблемою наступності між дошкільням та початковою освітою тісно пов'язана й проблема їхньої перспективності. Якщо перша передбачає врахування рівня розвитку старших дошкільників **на момент вступу до школи**, та опору на нього, то друга визначається через встановлення пріоритетних напрямів **підготовки дітей до шкільного навчання**. **Іншими словами, на думку Н. Візгалової, «перспективність - це погляд знизу вгору, а наступність - погляд зверху вниз»** [14, с. 11]. Якщо детальніше, перспективність означає визначення пріоритетних напрямів у підготовці дошкільників **до школи, які б максимально враховували** вимоги початкової освіти щодо готовності дітей до засвоєння нової, провідної для молодших школярів навчальної діяльності, її творчого характеру, вільного вираження психологічних новоутворень цього віку, подальшого соціального розвитку дітей у нових для них соціальних ролях учнів, методах діяльності тощо [14, с. 11].

Отже, наступність і перспективність навчання є ключовими дидактичними принципами, що забезпечують тісний зв'язок між змістовим і процесуальним аспектами дошкільної та початкової освіти. Вони виступають як необхідна умова безперервності розвивального навчання на дошкільному та шкільному рівнях освіти, забезпечуючи інтеграцію всіх компонентів дидактичної системи: мети, змісту, методів, засобів і форм. Завдяки наступності та перспективності можна уникнути кризових ситуацій у психічному розвитку дитини під час переходу до нового етапу життя [14, с. 15].

Але, для забезпечення реальної перспективності та наступності в діяльності дошкільного навчального закладу **та школи, необхідно дотримуватися наступних умов: «співробітництво має бути довготривалим і нерозривним; робота - системною і плановою; завдання - комплексними й інтегрованими»** [10, с. 34].

Перейдемо до питання **реалізації принципу наступності в навчанні математики дітей старшого дошкільного віку та** молодших школярів, адже наступність між першими двома освітніми ланками у процесі вивчення математики на сучасному етапі є ключовим фактором навчально-виховного процесу. Однак багато педагогів звужують це поняття до простої підготовки дитини до школи, що є помилковим і може негативно позначитися на успішності дитини та комфорті її перебування в школі [10, с. 35].

Згідно сучасних вимог, формування початкових математичних знань у дітей повинно організовуватися таким чином: спочатку учні набувають знань на основі роботи з конкретними множинами та формують уявлення про загальні характеристики, такі як форма, розмір, кількість; далі вони вчаться рахувати, вимірювати, додавати та віднімати [10, с. 36].

У процесі наступності навчання математики майбутніх школярів та першокласників головним завданням є забезпечення однакової підготовки дітей до школи. Проте важливою особливістю математичної підготовки є те, що діти часто навчаються в різних умовах. Це можуть бути дитячі садки, підготовчі класи, що працюють за шкільними програмами, або ж підготовка, яку здійснюють батьки самостійно. Під час такої підготовки, на думку дослідниці Т. Білик, ці педагоги нерідко роблять типові помилки, коли навчають дітей усно рахувати в межах 100, іноді - навіть таблиці множення або вирішення складних задач, але, у цей період важливо більше уваги приділяти формуванню знань безпосередньо про кількість, простір, розмір і час [10, с. 36].

Крім того, учні першого класу вчаться розрізняти прямі та непрямі кути серед геометричних фігур, креслити відрізки різної довжини, а також зображати геометричні фігури у своїх робочих зошитах у клітинку. Ці навички вони вже почали опановувати в ДНЗ [10, с. 36].

Учні вже здатні розпізнавати форму навколишніх предметів, використовуючи геометричні фігури **як еталони. Спираючись на предмети навколо, моделі та зображення фігур, діти порівнюють і співставляють їх між собою, що сприяє розвитку індуктивного і дедуктивного мислення та формуванню навичок робити прості висновки. Особливо важливо в цьому віці** забезпечити цілеспрямоване й повне пізнання та аналіз фігур, що дозволяє виділяти істотні ознаки та абстрагувати їх від несуттєвих [10, с. 36].

У першому класі відбувається подальше поглиблення знань про взаємозв'язки між суміжними числами натурального ряду, а також закріплюються навички встановлення взаємно однозначної відповідності між елементами двох множин через накладання, прикладання і порівняння чисел. Крім цього, у закладі дошкільної освіти акцент робиться на розвиток **спеціальної термінології, такої як назви чисел, дій (додавання і віднімання), знаків (плюс, мінус, дорівнює).** А в школі цей процес продовжується та **поглиблюється, збільшуючи лексичний запас дітей спеціальними термінами.** Учні опановують **назви даних і шуканих величин, компонентів додавання і віднімання, а також вчаться читати і записувати найпростіші вирази** тощо [7, с. 6].

Для успішного **вивчення шкільного курсу математики важливим є своєчасне ознайомлення дошкільників з арифметичними задачами й прикладами. Випускники** дошкільних навчальних закладів вже освоюють математичну суть завдання, розуміють його значення і зміст питань, дають правильні відповіді, а також вибирають і обґрунтовують **вибір арифметичної операції. У ЗДО починається, а в 1 класі продовжується навчання дітей таблиці додавання та віднімання в межах 10 на основі знання складу числа з двох менших.** Додатково, першокласники знайомляться з випадками додавання й віднімання, коли одне з чисел є 0 [7, с. 6].

Формування знань про число у дітей позитивно впливає на їхні уявлення про величини, які передбачені програмою ДНЗ, та на навички вимірювання умовними й **загальноприйнятими одиницями, такими як метр, літр і кілограм. У першому класі діти продовжують** практику вимірювання довжини, маси, місткості та обсягу. Постійна робота, що розпочинається в дошкільній установі та продовжується **в школі, сприяє розвитку розуміння функціональної залежності між вимірюваною величиною, одиницею виміру та результатом** виміру. Ці знання допомагають розширити уявлення про число, сприяють розвитку дитячого мислення, інтересів і здібностей [7, с. 6].

Проте сучасна школа не задоволена лише формальним засвоєнням знань і навичок. Саме тому сучасна дошкільна дидактика орієнтована на удосконалення методів навчання з метою підвищення їх ефективності. Випускники дитячих садків мають не тільки усвідомлювати суть явищ, а й вміти використовувати набуті знання та навички не лише в звичних, але й нових, змінених ситуаціях. Врешті, протягом двох років до школи можна істотно вплинути на розвиток математичних здібностей дошкільника. Навіть якщо дитина не стане переможцем математичних олімпіад, вона не матиме проблем з математикою в молодших класах, і це позитивно вплине на подальший навчальний процес [7, с. 6].

Узагальнюючи матеріал, викладений у цьому параграфі, можна констатувати, що наступність розглядається як багатогранне педагогічне явище,

що полягає в збереженні певних елементів або аспектів організації діяльності під час переходу від одного етапу розвитку до іншого. В нашому випадку, її суть ґрунтується на створенні єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дошкільної установи до школи, і цей перехід у навчанні між першими двома ланками освіти вимагає вирішення наявних суперечностей, які виникають у процесі впорядкування, структурування та організації системи відносин.

1.2 Основні форми організації наступності між дошкільною та початковою ланками освіти

На наш погляд, реалізація принципу наступності між дошкільням і початковою ланкою є можливою завдяки використанню тих форм організації навчання, що будуть відповідати віковим особливостям розвитку дітей. Безсумнівно, тут варто згадати про гру, яка є провідним видом діяльності як для старших дошкільників, так і для учнів першого класу. Саме вона має підготувати дітей **до систематичного навчання в школі**: надати необхідні знання, вміння та навички; виховати прагнення бути старанними й сумлінними школярами.

Недаремно видатний український педагог В. Сухомлинський писав: «... **школа не повинна вносити різкий перелом у життя дітей. Нехай, ставши учнем, дитина продовжує робити сьогодні те, що вона робила вчора. Нехай нове з'являється в її житті поступово і не приголомшує зливою вражень**» [45, с.96]. Поза всяким сумнівом, автор наголошує тут на важливості використання гри в навчанні першокласників. Заслужений учитель пояснює це тим, що «**в гри розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра - це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини впливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра - це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань**» [45, с.95].

Значення гри в підготовці дітей до школи також підкреслюють такі вітчизняні психологи, як Б. Баєва, Ф. Блехер, Л. Венгер, В. Давидов, Д. Ельконін та ін.. Без усякого сумніву, проблема використання гри в навчальній діяльності дітей завжди викликала інтерес і в багатьох педагогів та філософів, таких як Г. Ващенко, Г. Гегель, Я. Коменського, Д. Локка, М. Монтессорі, С. Русової, Ж. Руссо. На думку цих дослідників, поєднання навчання з грою зробити його доступним і захоплюючим для дітей.

Для того, аби з'ясувати що являє собою «ігрова форма» в освітній діяльності, варто спочатку визначити суть поняття «гра».

У великому тлумачному словнику вказано, що «гра - це **підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою або розвагою та спортом одночасно**» [12, с.257].

Дещо інше трактування знаходимо в посібнику Н. Волкової: «гра - **один із видів діяльності дитини, що полягає у відтворенні дій дорослих і стосунків між ними**» [13, с.154].

Таким чином, ігрова форма навчальної діяльності являє собою спосіб організації навчання з акцентом на використанні ігрових методів і прийомів.

Але варто зауважити, що для підвищення значущості навчання, яке згодом стане основною діяльністю шестирічних першокласників, ігри та ігрові форми в освітній роботі повинні бути за своєю структурою спрямованими на відповідність вимогам Нової української школи.

Для покращення процесу пристосування дитини шести років до шкільного життя на основі взаємодоповнення доцільно застосовувати різні види ігор. Пропонуємо далі перейти до їх розгляду.

Особливо сильними адаптаційними можливостями, за словами дослідниці Н. Кудикіної, природно володіють, насамперед, творчі ігри [23].

Дослідження показують, що на початку навчання дітей в школі головним мотивом їхніх творчих ігор є інтерес учнів першого класу до соціальних ролей людей, які працюють у ній. Відповідно до цієї мотивації, центральне місце в творчій ігровій діяльності молодших школярів, особливо в першому півріччі, займає шкільна тематика. Робота педагогів, яка передуює проведенню ігор на уроках «ЯДС» у 1 **класі на тему «Я їду до школи», спрямована на формування інтересу в учнів до професійної діяльності працівників** учбової установи та усвідомлення соціального значення їхнього навчання. Ця діяльність включає ознайомлення дітей із соціальними ролями вчителя та інших співробітників закладу освіти, таких як вихователь, директор, заступник, бібліотекар, кухар, прибиральниця, завідувач **господарчою частиною тощо. Таким чином, задовольняється актуальна для першокласників потреба в знаннях про ролі дорослих у новому для них соціальному середовищі** [11, с.42].

Крім цього, прийняття дітьми ролі учнів передбачає розвиток навичок взаємодії з соціумом. Для формування в школярів здатності плідно й безконфліктно співпрацювати з однокласниками необхідно застосовувати різні форми організації ігор - індивідуальні, парні, групові та колективні. У цих умовах діти вчаться на практиці дотримуватися моральних норм і правил поведінки, характерних для школяра [23].

Найкраще організувати спільну ігрову діяльність у групі, що складається з 5-6 осіб. У зв'язку з цим, одноліткам буде простіше налагодити ефективну співпрацю, орієнтовану на вдале завершення колективної справи. Вони вчаться поважати одне одного, разом взаємодіяти, передбачати реакції інших на свою активність і пристосовуватися до них, узгоджувати свої дії й бажання з думками товаришів. У таких умовах кожен матиме можливість продемонструвати свої ЗУН (знання, уміння, навички) та порівняти їх з досягненнями однокласників. Це сприяє формуванню об'єктивної самооцінки та особистісних якостей школяра, що позитивно впливає на результати гри та встановлює доброзичливі відносини між учнями. Як результат, вони переносяться й на інші види діяльності, сприяючи формуванню здорового дитячого колективу [11, с.43].

Також, без усякого сумніву, важливу роль у навчанні як дітей дошкільного, так і молодшого шкільного віку відіграє використання дидактичних ігор.

Під ними ми розуміємо « **ігри для навчання й виховання дошкільників і школярів, які розвивають сенсорні (чуттєві) орієнтації дітей (на форму, розміри, колір, розташування предметів у просторі тощо), спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мову, уміння рахувати**», а ще «вони **мають також важливе значення для морального виховання, сприяючи розвиткові цілеспрямованості, витримки, самостійності, виробляють вміння діяти згідно з певними нормами**» [16, с.89].

Дидактична гра має визначену навчальну мету та призводить до відповідного пізнавального результату. В **ній умовний ігровий план діяльності учнів інтегрується з навчальною спрямованістю, а** досягнення пізнавальної мети відбувається через виконання ігрових завдань. Використання ігрових прийомів і ситуацій значно підвищує активність учнів у навчально-пізнавальній діяльності. Це досягається за кількома напрямками: дидактична мета представлена у вигляді **ігрового завдання; навчання відбувається за ігровими правилами; навчальний матеріал застосовується як засіб гри;** з'являється елемент змагання, а **успішне виконання завдань пов'язується з ігровим результатом** [15, с.172].

Дослідженням особливостей дидактичної гри та її значенням займалася й Т. Поніманська. Вона підкреслює, що така гра спеціально створюється й розробляється дорослими для досягнення різної мети. Її можна використовувати педагогом на етапах повторення, уточнення й зміцнення набутих знань дітей; після спостережень, екскурсій, бесід тощо. Проте, дослідниця наголошує на тому, що ігри з дидактичними матеріалами можуть бути також і основним засобом навчання та виховання, адже вони допомагають підготувати вихованця до правильного сприйняття навколишнього світу. Т. Поніманська **розглядає дидактичну гру як ігровий метод навчання в двох випадках: дидактична гра в прямому значенні слова та як гра-заняття. Коли перший вид базується на автодидактизмі й самоорганізації дітей,** тоді у другому провідну роль

відіграє педагог, який саме їх і організовує, використовуючи різні **ігрові прийоми**. Таким чином, у **дидактичній грі як формі навчання** одночасно функціонують **дві сторони: навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава)**. У результаті можна дійти висновку, що педагог **навчає дітей, граючи з ними, а діти, граючись, навчаються** [37, с.355-356].

Отже, дидактичні ігри є складним та багатогранним педагогічним явищем, яке можна вважати і формою навчання, і ігровим методом, і формою самостійної ігрової діяльності, а ще засобом розвитку особистості. Вони можуть бути як індивідуальними, так і колективними. Педагоги чудово знають, що знання, отримані дитиною під час гри, не поступаються тим, які вона засвоює через традиційне навчання або інші методи. Гра, яка має добре продуману методичну основу, розвиває пізнавальні здібності учня, підвищує його інтерес до занять математикою, а також сприяє формуванню таких особистісних якостей, як кмітливість, активність, ініціативність і т.д. [26, с.57].

За словами Т.Опалко (вчителя початкових класів), дидактичні ігри є також певним засобом тренування мислення дитини, адже вони розвивають творчі математичні здібності. Педагог вважає, що їх можна проводити на всіх етапах уроку. Для прикладу, це можуть бути такі ігри, як «Що зайве?», «Яке число пропущено?», «Хто швидше?» і т.п. Крім цього, вона пропонує використовувати для розвитку мислення ребуси, лабіринти, кросворди, конкурси та вікторини [35, с.7].

Дидактичні ігри застосовуються відповідно до теми заняття з логіко-математичного розвитку в дошкільному навчальному закладі чи уроку в школі з математики. Їх доцільно використовувати на будь-якому етапі, будь то пояснення нового матеріалу чи його закріплення. Під час першого педагогом рекомендується включати в роботу малюнки, предмети та роздатковий матеріал, що сприяє цікавішому й творчому засвоєнню знань. А на останньому етапі ігри допомагають відтворити набуті навички обчислення та різні логічні й математичні прийоми. Якщо педагог вміло керуватиме процесом проведення гри, на уроці в дітей буде підтримуватися належний емоційний стан, вони не матимуть перевтоми та будуть активними [26, с.58].

Наприклад, на уроці з вивчення геометричних фігур у першому класі для початку можна запропонувати дітям виконати завдання з роздатковим матеріалом: спочатку з запропонованого набору фігур вибрати трикутники; далі - сині трикутники; потім - сині круги. Це буде завдання на розпізнавання. Опісля вони мають попрацювати з книгою, де зіставлятимуть форми певних зображених предметів із геометричними фігурами. А потім можна запропонувати учням в об'єднаних групах розміститися так, щоб утворилася певна фігура (овал, трикутник, чотирикутник тощо). Це вже завдання на розуміння. І останнім буде завдання на застосування - намалювати стільки паличок, чи круглих предметів, скільки на малюнку тощо [31, с.42-43].

Крім цього, на думку Г.Каракуца та Л.Титаренко, при використанні на заняттях дидактичних ігор варто обов'язково дотримуватися наступної умови: педагог має формувати таку систему дидактичних ігор, яка буде ускладнювати програмові завдання, спираючись на вже пройдений матеріал [21, с.163].

Варто зауважити, що деякі дослідники, зокрема, Т.Бабаєва, Б.Волков, Н.Волкова, В.Воронцова, І.Петрова, переконані, **що «дидактична гра допомагає здійснити поступовий перехід від звичної для школяра ігрової діяльності до діяльності навчальної, так як містить два елементи - пізнавальний та ігровий»** [6, с.150].

Підтвердження цьому знаходимо й в працях Н.Підгірної та Н.Бібік, які довели, що в процесі розвитку пізнавальних здібностей молодших школярів ігри з часом відходять на друге місце і замінюються академічними методами навчання. Використовуючи ігри на уроці, педагог має переконатися в тому, що основне дидактичне завдання відповідає меті заняття, що діти зможуть впоратися з ними, і що вони максимально активізують їх розумову діяльність [6, с.150].

Проблему взаємозв'язку ігрової та навчальної діяльності обґрунтувала й О.Савченко. У її розв'язанні педагогиня дійшла такого висновку: потрібно створити умови для повноцінного розвитку в початкових класах тих надбань дошкільного віку, котрі ще не завершили своє формування на етапі дошкільного дитинства, та разом з тим сприяти формуванню провідного виду діяльності молодшого школяра - навчальної діяльності [41].

Варто звернути увагу й на те, що на сьогоднішній день як у навчанні школярів, так і дошкільників, починають впроваджуватися інформаційно-комунікаційні технології. Зокрема, в роботі з дітьми стали використовувати комп'ютерні ігри. Дослідження показують, що їх застосування як засобу підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи сприяє підвищенню інтересу майбутніх першокласників до навчання, ефективності цього процесу. Спеціально підібрані комп'ютерні ігри зазвичай використовуються як частина заняття, проте можуть також виступати підсумковою формою навчальної діяльності. Але у таких випадках педагогу необхідно враховувати санітарно-епідеміологічні вимоги до організації такого навчального процесу [38].

Розглянула можливості застосування ігрових технологій в процесі підготовки дітей дошкільного віку до вивчення в школі математики й О.Нікітіна, акцентуючи увагу на популярні нині ресурси LEGO® та LEGODUPO®. Дослідниця переконана, що **«ресурси освітніх технологій LEGO® у процесі формування елементарних математичних уявлень у дошкільників допомагають дітям досліджувати світ цифр, форм і кольорів, вирішуючи навчальні проблеми через гру»** [33, с.115]. Але зазначає, що методична база застосування цієї технології в ЗДО України поки недостатньо розроблена.

На думку Л.Ільченко та Н.Чернеги, задля розвитку логічного мислення дошкільників і першокласників варто використовувати й так звані логіко-математичні ігри. Це ігри, які базуються на певних змодельованих математичних закономірностях, які зумовлюють виконання логічних дій та операцій [19, с.18].

Дослідниця С.Матвієнко вважає, що застосування ігор в процесі логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку та першокласників для більшої ефективності має відбуватися за наступних умов: **«використання широкого спектру різних ігор, у яких закладено математичну та логічну складову; дотримання принципів організації дидактичних ігор математичного змісту; дотримання педагогом методики проведення ігор з урахуванням віку дітей та змісту роботи; ігри мають бути цікавими для дітей і спонукати їх до активної участі в ігровій діяльності; ознайомлення дітей з різними видами діяльності, які потребують математичних знань; дотримання індивідуального підходу до дітей, пропонування посилюючих завдань, надання підтримки сором'язливим та невпевненим у собі дітям»** [26, с.59].

Безсумнівно, гра - не єдина форма організації **наступності між дошкільною та початковою ланками освіти**. Ми вважаємо, що реалізація цього принципу неможлива без спільної діяльності вихователів дошкільних установ, учителів початкових класів і батьків. Такої ж думки і Г.Богославець. По-перше, автор підкреслює важливість забезпечення зв'язку вихованців і педагогів закладів дошкільної та загальної середньої освіти. За його словами це стане можливим завдяки проведеним екскурсіям до школи для старших дошкільників, відвідування ними уроків, спільних із школярами позакласних заходів (інтелектуальних розваг, конкурсів, вікторин тощо). Також варто запрошувати й першокласників до ДНЗ задля зустрічі з випускниками підготовчої групи. По-друге, він наголошує на важливості спільної змістової методичної роботи педагогів обох закладів освіти. Як-от, створення дидактичного матеріалу, проведення семінарів-практикумів для обговорення програм і планів освітньої роботи (це, так званий, інформаційний зв'язок), а також взаємне консультування, обмін досвідом організації навчальної діяльності та новаторськими

методиками (діяльнісний взаємозв'язок). Крім цього, автор розглядає можливість створення змішаних методичних об'єднань вихователів і вчителів. По-третє, розглядає різноманітні форми роботи з батьками, зокрема, консультаційні куточки, батьківські збори, творчі звіти, свята та виховні заходи, а також обов'язково інноваційні, нестандартні заходи: «Психологічний тренінг», «Батьківські посиденьки», «Батьківський стіл» і т.п. [2].

На основі цього ми переконалися в тому, що різнопланова діяльність, орієнтована на забезпечення наступності, сприяє легкому переходу дошкільників до навчання в школі. Використання гри та інших описаних форм організації освітнього процесу дозволить ефективно розвивати потенціал дитини та забезпечить її всебічний розвиток.

1.3 Готовність дитини до навчання у школі: показники та критерії визначення

З проблемою наступності між дошкільням і початковою освітньою ланкою тісно взаємопов'язана й проблема готовності дитини до шкільного життя, від успішного розв'язання якої залежить її адаптація до нових умов існування, оволодіння іншою для неї провідною діяльністю, та, як результат, формування всебічно розвинутої особистості. Нові вимоги та обов'язки, навчання, зменшення рухової активності, постійне статичне напруження - це все є дуже складним для молодшого школяра на початку першого класу. Якщо гру в дошкільному віці можна було припинити в будь-який момент, то навчання в школі - ні, адже воно є обов'язковим. У зв'язку з цим у житті дитини відбуваються різноманітні суттєві зміни з різних аспектів, до яких вона має бути готовою.

Особливо важливо виокремити, що, на сьогоднішній день, деякі батьки, віддаючи свою дитину в заклад загальної середньої освіти, просто вважаючи її вік підходящим для цього, припускаються великої помилки, якщо не враховують рівень її готовності з різних аспектів. А це, в свою чергу, суттєво впливає на рівень успішності їхнього чада в навчально-виховному процесі.

Аналіз численної психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що, якщо дитина не готова до школи, вона не може сконцентруватися на уроці, часто відволікається, ігнорує вчителя, не включається в загальний ритм роботи класу, її зв'язна мова та розумові здібності не досить розвинуті, вона не вміє ставити запитання, порівнювати предмети і явища, виділяти головне, може втратити самоконтроль в певних ситуаціях, не виявляє ініціативи та не прагне до саморозвитку, їй складно спілкуватися з дорослими та однолітками на теми навчання, у неї відсутня цікавість до пізнання навколишнього світу.

Усе це підкреслює важливість даної проблеми. Тож перейдемо до розгляду окремих її аспектів.

Передусім, слід наголосити, що поняття «готовність до шкільного навчання» є доволі багатоаспектним і неоднозначним на сьогоднішній день в психолого-педагогічній літературі.

Хоча це питання досліджується вже тривалий час, в сучасній науковій спільноті все ще не досягнуто єдиної думки щодо змістових та сутнісних характеристик феномену «готовності дитини до школи».

Варто зауважити, що, «готовність до шкільного навчання» в словнику термінів і понять Нової української школи трактується як «сукупність фізіологічних і психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку, яка забезпечує успішний перехід до систематичного шкільного навчання» [32].

Це визначення є одним із найсучасніших, однак, вважаємо, що варто звернутися й до історичного розгляду ідей його тлумачення дослідниками минулого, адже бачаємо цінність у їхніх поглядах для нашого дослідження.

Отож, спочатку варто наголосити, що першим, хто ввів це поняття в наукову літературу, був відомий психолог О. Леонтьєв, який пов'язував його зі здатністю дитини керувати своєю поведінкою в даний період розвитку [50, с. 32].

В свою чергу, психологиня Л. Божович підкреслювала важливість розвитку в старшому дошкільному віці такого явища, як «внутрішня позиція школяра», що, за переконаннями дослідниці, є ключовим критерієм готовності дитини до школи та впливає на успішність її навчання. Зокрема, вона виділяла два основні аспекти цієї готовності, а саме - інтелектуальний і особистісний. Перший включає достатній рівень розвитку інтелектуальних здібностей і здатність дитини до свідомого регулювання пізнавальної діяльності. Другий ж виявляється в позитивному ставленні до школи, процесу навчання, вчителя, і до самого **себе, як учня. Все це передбачає формування «внутрішньої позиції школяра», коли дитина починає мріяти про навчальну установу, і в неї виникає бажання в ній вчитися.** Важливо, що тут вона цікавиться не лише зовнішніми атрибутами шкільного життя, але й самим процесом здобуття знань, умінь та навичок, який сприймає як серйозну та змістовну діяльність, результат якої важливий для неї та для оточуючих. Адже мотиви, пов'язані з бажанням дитини взаємодіяти з іншими людьми, отримувати їх оцінку і схвалення, а також зайняти своє місце в соціальних відносинах є не менш важливими [50, с. 32].

А от на думку вченого Л. Віготського, справжня готовність дитини до школи полягає в її здатності узагальнювати, а також диференціювати предмети й явища оточуючого середовища в відповідних категоріях [43, с. 3-5]. Він підкреслює, що навіть при добре розвинених комунікативних навичках, пізнавальних процесах і мотивації, дошкільник може бути не готовим до інтенсивного навчального навантаження. Важливою ж складовою визначення готовності дитини до навчання в школі Л. Віготський вважав «зону найближчого розвитку» (іншими словами - той вид діяльності, який дитина може виконувати за підтримки або керівництвом дорослого). Крім цього, науковець наголошував, що оптимальні строки систематичного навчання є критичними для успішного пристосування дитини до школи та її розумового розвитку, і їх порушення може негативно вплинути на розвиток і адаптацію молодшого школяра [47, с. 14].

Також, з історичної точки зору, варто звернути увагу й на те, що питання готовності дитини до школи здобуло суспільне значення ще при Я. Коменському. Почнемо з того, що він запровадив «принцип природовідповідності» освітнього процесу, у визначальних рисах якого підкреслював важливість вивчення природи дітей та їх вікових особливостей, адже саме відповідно до цього, на його думку, варто обирати зміст і методи навчання. Мислитель стверджував, що найоптимальніший вік для початку повноцінного освітнього процесу - це 6-7 років, коли діти готові до шкільних умов. Крім цього, у своїх науково-педагогічних надбаннях, він акцентував увагу на правильній організації виховання і навчання дитини дошкільного віку в умовах сім'ї, підкреслюючи фундаментальність цього вікового періоду для подальшої освітньої діяльності школяра [25].

Видатний український педагог В. Сухомлинський також вважав, що першими вчителями дітей мають стати їхні батьки, оскільки саме вони закладають основи навчання та пізнання в ранньому віці. Він наголошував на важливості співпраці між батьками та школою, підкреслюючи, що «педагогіка має стати наукою для всіх - і для вчителів, і для батьків», оскільки лише спільними зусиллями можна досягти гармонії в навчальному процесі [46].

Для цього у Павлиші В. Сухомлинський організував спеціальну школу для батьків, де ті починали навчання за два роки до вступу їхньої дитини до навчального закладу загальної середньої освіти. Програма включала курс з педагогіки та психології, а заняття проводилися двічі на місяць у форматі лекцій та бесід, які вели директор школи, його заступник та досвідчені вчителі. Цінною складовою цих занять було поєднання теоретичних знань із практичними рекомендаціями щодо виховання дітей у родині. Зокрема, педагог радив приділяти увагу розвитку у дітей навичок спостережливості, мислення, уяви та здатності орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях [48, с. 188].

Особливо звернемо увагу й на те, як педагог зазначав, що готувати свою дитину до школи та спостерігати її перші кроки на шляху до знань - це

велике щастя для батьків. Однак, на його думку, це не лише радість, а й велика відповідальність, оскільки виховання починається в сім'ї, від моменту, коли дитина починає усвідомлювати себе як активну особистість [44].

Варто виокремити, що, маючи великий досвід у підготовці дітей до школи, В. Сухомлинський застерігав батьків від надмірного акцентування на розвитку конкретних навичок (таких як письмо, читання та рахунок), підкреслюючи важливість створення загальних умов, які сприяють успішному навчанню.

Передовсім, особливого значення педагог надавав фізичній готовності дітей до школи, адже вбачав тісний зв'язок між станом здоров'я вихованців та їхньою розумовою працездатністю. Інше кажучи, навчання, яке потребує постійної емоційно-вольової концентрації, вимагає гарного фізичного та психічного розвитку [48, с.189].

Такої ж думки був і психолог Л. Венгер, який вважав, що готовність до школи - це не просто наявність певних навичок, таких як читання, письмо чи рахунок, а - комплексне формування знань і умінь, де всі складові мають бути присутні, хоча їх рівень може варіюватися. Він підкреслює, що вона полягає не в тому, щоб дитина вже володіла цими навичками, а в тому, щоб була готовою їх опанувати [42, с.69].

Деякі дослідники, наприклад, В. Мухіна та О. Люблинська також розглядали готовність дитини до навчання в школі як сукупність якостей, що формують її здатність до навчання. Зокрема, вони включали в це поняття такі аспекти, як здатність дошкільника розуміти зміст навчальних завдань і їх відмінність від практичних, усвідомлення способів виконання дій, наявність навичок самоконтролю і самооцінювання, вміння дитини спостерігати, слухати, запам'ятовувати та вирішувати поставлені завдання, а також сюди відносили й розвиток її вольових якостей [30, с.24].

Подібне визначення базового поняття можна знайти і в дослідженнях О. Запорожця, який стверджує, що готовність до навчання в школі є комплексною системою взаємопов'язаних психічних якостей дитини, до яких належать, зокрема, її мотивація, рівень розвитку пізнавальної діяльності, а також аналітико-синтетичні здібності і ступінь сформованості механізмів вольової регуляції власної активності [34, с.85].

Особливу увагу формуванню вольової готовності приділяла й В. Котирло, вважаючи це одним із найважливіших елементів підготовки дитини до школи [3, с.3-4].

Дещо інше трактування поняття знаходимо в дослідженнях І. Любарської, яка вважає феномен «готовності до школи» важливим результатом виховання і навчання дітей як в дошкільній установі, так і в сім'ї, що визначається відповідно до системи вимог, які школа ставить перед майбутнім учнем. За її переконаннями, ці вимоги формуються на основі нової соціально-психологічної ролі школяра, що передбачає нові обов'язки, до виконання яких дитина має бути підготовленою [24, с.56].

Особливо імпонує трактування вище згаданого поняття, запропоноване й А. Богуш. Вона визначає «готовність до навчання у школі» як поєднання фізіологічних і психологічних особливостей дитини старшого дошкільного віку. Це включає дозрівання організму, зокрема нервової та м'язової систем, розвиток пізнавальних психічних процесів, а також здатність дитини виконувати навчальні завдання та дотримуватися шкільних обов'язків за суспільно важливими критеріями. Окрім цього, дослідниця вказує на ряд параметрів, які допомагають оцінити готовність до школи. До ключових, на її думку, належать: здатність до виконання логічних операцій (аналіз, синтез, узагальнення), вміння самостійно планувати й організувати свою діяльність відповідно до мети, а також прагнення і вміння знаходити приховані властивості предметів [3, с.3-5].

Зауважимо, що при детальному аналізі низки наукової, психолого-педагогічної літератури ми помітили, що поняття «готовності дитини до школи» має також такий синонім, як «шкільна зрілість». Однак, другий термін, на думку деяких дослідників, більше акцентує увагу на психофізіологічному дозріванні дитини. Це стосується покращення рухових функцій, узгодженості загального фізичного розвитку та активного розвитку всіх систем організму, таких як опорно-рухова, серцево-судинна, ендокринна, дихальна тощо. Іншими словами, однією з ключових ознак шкільної зрілості визначають мінімальний рівень біологічного розвитку, який достатній для того, щоб дитина могла розпочати систематичне шкільне навчання [8, с.149].

А от А. Анастасія тлумачить «шкільну зрілість» як наявність достатнього рівня знань, життєвих навичок, умінь та здібностей, а також глибокої мотивації до навчання. Ці характеристики, на думку психологині, повинні сприяти легкому засвоєнню матеріалу, передбаченого шкільною програмою [27, с.7-9].

Узагальнюючи погляди багатьох науковців, можемо констатувати, що, незважаючи на різноманіття визначень і багатогранність підходів до виділення умов готовності дитини до шкільного навчання, цей феномен загалом розглядається як характеристика, що об'єднує низку різних факторів, які сприяють успішній участі дитини в навчально-виховному процесі. Серед них можемо виокремити такі критерії, як фізіологічну готовність дитини до школи та психологічну, яка, між іншим, включає кілька окремих складових (див. рис.1.3.1):

Рис.1.3.1. Основні критерії готовності дитини до школи

Перш за все, очевидно, що до учня першого класу висуваються певні вимоги до його фізичного стану і здоров'я. Адже відомо, що від самого початку навчання, дитина повинна проводити по 45 хвилин кілька уроків, сидячи за партою в статичній позі, при цьому правильно тримати письмове приладдя, а також носити портфель, а це в свою чергу передбачає необхідність мати добре розвинену мускулатуру.

Таким чином, перший критерій готовності дитини до школи, який ми пропонуємо розглянути, - це фізіологічна готовність. Передусім, вона передбачає, що до моменту вступу до закладу загальної середньої освіти дитина повинна мати добре розвинену дрібну моторику (впевнено тримати олівець, користуватися ножицями, перегортати сторінки книги) та хорошу фізичну координацію (уміти бігати, стрибати, лазити, грати в м'яч та ін.). Також старший дошкільник повинен вміти правильно переносити графічні зображення до зошита; пізнавати навколишнє середовище через слух, зір, і тактильні відчуття; вміти самостійно обслуговувати себе; та мати правильну поставу. Окрім цього, важливо, щоб у майбутнього школяра були сформовані такі якості, як витривалість і працездатність.

Коли мова йде про фізіологічну готовність до школи, під цим розуміється й біологічна зрілість. Основні показники, які визначають цей аспект, повинні оцінюватися медичними працівниками і включають такі ключові елементи, як [17] оцінка рівня біологічного розвитку дитини (ріст, вага, кількість постійних зубів тощо) аналіз загального стану здоров'я перед початком навчання відсутність хронічних захворювань моніторинг динаміки захворювань протягом попереднього року.

Проте дослідження показують, що функціональна незрілість, яка спостерігається у 30-40% першокласників, є однією з причин труднощів із адаптацією та хронічною неуспішністю. За переконаннями багатьох науковців, шестирічні діти часто ще залишаються дошкільниками за рівнем свого розвитку. І це не завжди виявляється під час стандартної оцінки фізичного стану, яка включає вимірювання зросту, ваги, об'єму грудної клітини та функціональних показників, таких як частота серцевих скорочень, артеріальний тиск, життєва ємність легень і м'язова сила рук. Тож, для комплексної оцінки здоров'я і морфологічного та функціонального стану організму дитини потрібно використовувати спеціальні методи. Психологічна готовність дитини до навчання в школі є одним із ключових результатів психічного розвитку старшого дошкільника. Аналіз чималої кількості літературних джерел дав змогу виділити нам основні її компоненти, а саме - соціальна готовність, особистісна, емоційно-вольова, мотиваційна та інтелектуальна. Усі ці складові, на нашу думку, мають значний вплив на успішність майбутньої навчальної діяльності школяра та

сприятимуть швидкій адаптації дитини до умов шкільного життя та безпроблемному її входженню в нову систему відносин. Тож перейдемо до безпосереднього розгляду кожного з них.

Соціальна готовність дитини до школи в загальному розумінні полягає в здатності налагоджувати взаємини як зі старшими, так і з ровесниками, а також у вмінні встановлювати контакти в колективі й дотримуватися його правил. Якщо детальніше, то основними показниками цієї готовності є сформованість таких комунікативних рис характеру, як дружелюбність, комунікабельність, вміння співпереживати, бути впевненим в собі (поза межами дому), володіння мовленнєвою культурою спілкування, знання норм і правил поведінки в соціумі та їх дотримання, користування невербальними засобами спілкування, а також вміння гармонійно їх поєднувати з вербальними, сформованість навичок спілкування, вміння вступати у взаємодію з однолітками та дорослими, довільність у спілкуванні зі старшими, здатність до партнерства, готовність до спільної роботи, вміння встановлювати відносини з однолітками в межах спільної взаємодії, розуміння ролі вчителя, який має різницю з роллю мами і вихователя, розуміння своєї соціальної ролі як учня, в якого провідним видом діяльності є навчання, здатність до адекватної оцінки вчинків інших людей відповідно до норм і правил поведінки, вміння поводити себе відповідно до правил групи, знаходити своє місце в ній, здатність виконувати роль учня в ситуації шкільного навчання, розвиток обов'язкових трудових вмінь та навичок, а також навичок самообслуговування.

Особистісна готовність. Для успішного навчання дитина повинна, насамперед, мати бажання увійти в нове для себе, шкільне життя, наповнене «серйозними» заняттями та обов'язками. Формування цього прагнення значною мірою залежить від того, як близькі дорослі оцінюють навчання, підкреслюючи його важливість і значущість у порівнянні з дошкільними іграми. Додатково на це впливає й соціальне оточення майбутнього першокласника, включаючи ставлення однолітків і можливість отримати новий соціальний статус у порівнянні з молодшими дітьми. Як зазначалося раніше, Л. Божович називає це прагнення «внутрішньою позицією школяра».

Це новоутворення свідчить про те, що дитина психологічно увійшла в новий етап розвитку - молодший шкільний вік. У цей період дитина відмовляється від суто ігрового дошкільного способу життя й з ентузіазмом ставить до навчальної діяльності. Це, в свою чергу, є ключовою умовою для її успішної адаптації до шкільних вимог [49, с. 23].

Але окрім ставлення до навчання, важливу роль відіграє й сприйняття вчителя, однолітків та самого себе, як учня. До закінчення дошкільного віку дитина повинна мати сформовану здатність до позаситуативного особистісного спілкування, де дорослий виступає авторитетом і прикладом для наслідування. Це особливо допомагає в умовах уроку, де взаємодія з викладачем і учнями підпорядковується певним правилам: відповіді на запитання, попереднє підняття руки, дотримання теми обговорення.

Особистісна готовність до шкільного навчання також передбачає розвиток самосвідомості, де дитина адекватно оцінює свої здібності, досягнення та поведінку.

Важливим аспектом особистісної готовності є й сформованість довільної поведінки, яка проявляється в умінні слідувати правилам, контролювати свої дії, не відволікатися під час уроку, а також своєчасно включатися в навчальний процес [49, с. 24].

Емоційно-вольова готовність до школи проявляється в умінні дитини контролювати свою поведінку. Ця здатність формується поступово протягом дошкільного віку, а не є вродженою.

Найбільш базовою формою регуляції дій є виконання завдань за словесною інструкцією. В цьому процесі дитина повинна заздалегідь уявити, які дії потрібно виконати, передбачити їх результат і мобілізувати свою свідомість на досягнення мети. Це є одним із перших проявів довільного регулювання поведінки, коли дитина діє відповідно до отриманих вказівок чи зовнішніх обставин, що примушують діяти певним чином.

У молодших дошкільників психічні процеси, такі як сприймання та запам'ятовування, відбуваються переважно автоматично, реагуючи на яскраві події. Старші ж дошкільники здатні свідомо керувати цими процесами, хоча їхня здатність до самоконтролю ще розвивається.

Поступово у дітей формуються складніші вольові якості, такі як підпорядкування мотивів і вміння свідомо обирати одні дії замість інших. Вони можуть свідомо поступатися своїми миттєвими бажаннями заради виконання обов'язків чи досягнення більш важливої мети, наприклад, відмовитися від гри, щоб допомогти чи виконати завдання.

Вольова готовність до школи, на думку психолога Д. Ельконіна, включає здатність дитини керувати не лише окремими діями, але й своєю поведінкою в цілому. Це є цінним для успішної адаптації до навчального процесу, оскільки школа вимагає дотримання певних правил і дисципліни [49, с. 27].

Основними компонентами емоційно-вольової готовності, за переконаннями дослідниці В. Котирло, є вміння виконувати дії за інструкцією, свідомо керувати психічними процесами (сприйманням, мисленням, пам'яттю) та здатність досягати поставленої мети, відрізняючи її від мотиву своєї діяльності. Наприклад, виготовлення аплікації для мами на свято має не лише естетичну мету, але й мотивацію - бажання зробити приємне близьким [18, с. 97-98].

Також важливим чинником у розвитку вольових якостей є стосунки з однолітками, які стимулюють дитину досягати визнання і займати своє місце в колективі, виховуючи вольові риси характеру через соціальну взаємодію. Учень повинен: вміти знаходити спільну мову з однокласниками; будувати дружні стосунки; підтримувати інших; захищати власні інтереси; виражати свої емоції та управляти ними; відкрито говорити про свої потреби; і справлятися зі стресом, який виникає в умовах шкільного життя.

Варто наголосити, що навчання має викликати у дитини позитивні емоції, сприяти її інтеграції в колектив однолітків і підтримувати віру у власні можливості та здібності. Важливо, щоб ці позитивні емоції були пов'язані з навчальним процесом та першими успіхами.

Адже у дошкільному віці у дітей нерідко з'являються специфічні емоційні реакції, такі як страхи, нервові зриви, підвищена чутливість, агресивність, уповільненість або, навпаки, гіперактивність, замкнутість та невпевненість в собі. Діти можуть боятися йти до школи, побоюючись зробити помилку, самостійно виконати завдання або виявитися слабшими за інших.

Тривала емоційна напруга, яка спостерігається у більшості дітей, спричиняє значні зміни у механізмах саморегуляції поведінки, знижує ефективність пізнавальних процесів та викликає труднощі у спілкуванні. Тому дослідження емоційних станів молодших школярів є ключовим для створення сприятливого емоційного клімату, який забезпечить успішне навчання, психічний розвиток та інтелектуальне зростання дітей.

Мотиваційна готовність. Наприкінці дошкільного віку у більшості дітей виникає бажання стати учнями та навчатися. Це прагнення з'являється через усвідомлення дитиною свого положення, яке вже не відповідає її новим віковим можливостям. Дитина починає відчувати незадоволення тими способами наближення до світу дорослих, які пропонує гра. Хоча інтерес до неї ще залишається, психологічно дитина наче виростає з неї і бачить у ролі школяра певний образ дорослості. Навчання починає сприйматися як важливий спосіб змінити свій статус і «вийти» з дитячого світу. Те, що всі поважають процес навчання, робить його для дитини ще більш привабливим, адже це важливо не тільки для неї, але й для оточуючих.

З початком шкільного життя змінюється і соціальний статус дитини. Вона отримує нові обов'язки, власне шкільне життя та права на робочий простір, час для занять, відпочинок і розваги в сімейному колі. Ці зміни підвищують її самооцінку, посилюючи значущість навчання.

Прагнення стати частиною дорослого світу - не єдиний фактор, що підштовхує дитину до навчання. Пізнавальний інтерес, бажання дізнаватися нове і вирішувати складні завдання також стимулюють до навчання.

Розвиток пізнавальних здібностей значною мірою визначає готовність дитини до навчання, оскільки засвоєння знань і основ наук вимагає сформованої пізнавальної спрямованості.

Отже, ключовими елементами мотиваційної готовності є правильне сприйняття навчання як важливої діяльності та інтерес до пізнання навколишнього світу.

Інтелектуальна готовність до школи тісно пов'язана з розвитком мисленнєвих процесів, таких як вміння узагальнювати, порівнювати, класифікувати об'єкти, виокремлювати суттєві ознаки та робити висновки. Важливим аспектом є широкий кругозір дитини, зокрема розвиток образного і просторового мислення, достатній рівень мовного розвитку та прояви пізнавальної активності. Ця розумова готовність є результатом послідовної інтелектуальної роботи, яка відбувається протягом усього дошкільного періоду.

Інтелектуальний розвиток дитини перед школою можна охарактеризувати кількома важливими складовими:

1) Наявність базових знань про навколишній світ. Сюди входить розуміння властивостей предметів, уявлення про живу і неживу природу, знання про людей і їхню працю, а також про елементи соціальної поведінки та моральні норми.

2) Оволодіння спеціальними знаннями та навичками. Це включає базові математичні уявлення, вміння здійснювати звуковий аналіз слів і початкові навички грамотності.

3) Розвиток пізнавальної діяльності, яка є ключовою для успішного навчання в школі. Сюди належать такі якості, як рівень розвитку сприйняття, пам'яті, уяви та мислення. Важливо також, щоб дитина вміла довільно керувати своїми пізнавальними процесами, підпорядковуючи їх конкретним навчальним цілям [49, с. 25-26].

У процесі інтелектуальної підготовки дітей до школи важливо враховувати всі аспекти, які складають основний зміст та цілі розумового виховання. Лише взаємодія і поєднання цих завдань забезпечує повноцінний розвиток дитини.

Дослідження в галузі психології та педагогіки свідчать, що розумовий розвиток учнів безпосередньо залежить від змісту знань, які вони засвоюють під час навчання. Однак не просто окремі знання й уміння є важливими, а саме систематизована система знань, що відображає важливі зв'язки та закономірності в певній сфері реальності.

Усова вперше звернула увагу на необхідність створення системи знань для дошкільнят у своїх роботах з дошкільної дидактики. Вона виділила дві основні категорії знань. Перша - які дитина засвоює без спеціальних занять (під час спілкування з дорослими, у грі та спостереженнях).

Друга категорія включає складніші знання та вміння, які дитина може опанувати лише через спеціальне навчання на заняттях. Практика систематичного навчання в дитячому садку довела важливу роль у розумовому розвитку дітей. Заняття забезпечують умови для того, щоб дитина отримувала систематизовані знання, які поступово ускладнюються.

Ознайомлення з навколишнім світом має сприяти інтелектуальному розвитку дитини, формувати в неї бажання пізнавати світ, заохочувати допитливість, здатність дивуватися та цікавитися реальністю. Це дозволяє знанням стати справжньою власністю **дитини. Система знань про явища довкілля, з якими дитина приходить до школи, повинна включати не лише конкретні уявлення про життя та знання простих закономірностей природи і суспільства, але й елементи особистого ставлення до цих явищ.**

Особливу роль у розумовій підготовці до школи відіграє засвоєння спеціальних знань і навичок, які традиційно вважаються «шкільними» - це читання, рахування та вміння розв'язувати математичні задачі.

В контексті нашого дослідження, ми проаналізували які елементарні математичні уявлення повинні бути в дитини на момент вступу до школи. Зокрема, в навчальній програмі «Українське дошкільня» показниками компетентності дитини старшого дошкільного віку є її вміння лічити в межах 10 порівнювати множини за кількістю, вміти розв'язувати елементарні задачі та вирази на додавання й віднімання в межах 10 розрізняти довжину, ширину, висоту та товщину предметів шляхом порівняння, зіставлення розмірів двох предметів, визначати масу предметів за допомогою ваги, об'єм речовини за допомогою умовної мірки, порівнювати предмети, розрізняти геометричні фігури (як-от, круг, овал, трикутник, квадрат, прямокутник, ромб), об'ємні геометричні фігури (такі як куля, куб, циліндр, конус), оперувати поняттями «тиждень», «місяць», «рік»; знати дні тижня, місяці, пори року, знати цифри 0-9, визначати просторове розміщення предметів, включаючи поняття «праворуч», «ліворуч», розрізняти предмети за розміщенням, порівнювати суміжні числа, мати елементарні знання з народної математики [9, с. 225].

За твердженнями дослідниці Т. Філімонової, старший дошкільник **повинен також знати: « склад чисел першого десятка (з окремих одиниць і двох менших чисел); як одержати число першого десятка, додаючи одиницю до попереднього й віднімаючи з наступного за ним в рядку; знаки вміти: « називати числа в прямому і зворотному порядку; співвідносити цифру і число предметів; користуватися знаками арифметичних дій; складати з декількох трикутників, чотирикутників фігури більшого розміру; ділити круг, квадрат на 2 і 4 частини; орієнтуватися на аркуші паперу в клітинку»** [49, с. 20].

Але не менш важливу роль в інтелектуальній готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики відіграє рівень розвитку їх наочно-дійового, наочно-образного й словесно-логічного мислення. Адже перед вступом до школи для успішного навчання дитина повинна опанувати навички узагальнення та аналізу, вміти порівнювати об'єкти, класифікувати їх за ознаками, виділяти основні характеристики та робити висновки на основі причинно-наслідкових зв'язків.

Узагальнюючи вище сказане, є підстави стверджувати, що, по-перше, проблема готовності дитини до школи є однією з ключових тем у віковій та педагогічній психології, що привертає значну увагу фахівців: психологів, педагогів, медиків та батьків. А по-друге, в процесі дослідження ми виявили, що наукові підходи до вирішення цього питання мають певні відмінності. Проте, незалежно від різниці в поглядах, всі мислителі сходяться на думці, що успішність і ефективність навчання в школі можливі лише за умови попередньої підготовки дитини до школи та визначення рівня її готовності з різних аспектів, а саме з фізіологічної точки зору та психологічної, що в свою чергу включає ще низку компонентів.

Висновки до 1 розділу

Одним із найперших завдань сучасної освіти є забезпечення безперервного і послідовного розвитку особистості від народження і протягом усього життя. В його реалізації ключову роль відіграє втілення основ принципу наступності між суміжними освітніми ланками.

Особливо його дотримання в усіх аспектах діяльності для всебічного та гармонійного розвитку вимагає дошкільна установа та школа. Адже відомо, що дошкільний період є **пріоритетним для закладання основ життєвих компетентностей** (як-от, володіння рідною та іншими мовами, математичні здібності, знання у галузі природничих наук, техніки та культури тощо), а початкова ланка, в свою чергу, продовжує їх формування, спираючись на уявлення, отримані дитиною в дошкільному навчальному закладі.

Слід зауважити, що порушення цієї наступності може призводити до труднощів у навчанні, в адаптації до шкільного середовища та зниження успішності. Тому, розуміння сутності наступності та її ролі у формуванні освітнього процесу дозволяє розробити педагогічні стратегії, спрямовані на оптимальне поєднання підходів дошкільної та початкової освіти. Зокрема, наступність особливо важлива в викладанні математики, оскільки

цей предмет є фундаментальним для подальшого академічного успіху дитини, і недоліки у його засвоєнні на початковому етапі можуть ускладнити подальше навчання.

Важливо знати й основні форми організації наступності між дошкільною та початковою освітою. Вони включають комплекс заходів, спрямованих на узгодження програм, методів і підходів у навчальному процесі. Зокрема, сюди належать спільна робота педагогів дошкільної по початкової ланок, взаємні консультації, участь у заходах та методичні об'єднання. Крім цього, одним із ключових аспектів є інтеграція навчальних програм, яка дозволяє враховувати особливості розвитку дитини та забезпечувати безперервність у вивченні навчальних предметів. Важливо підкреслити й роль гри та інноваційних педагогічних технологій, які сприяють мотивації дитини та підвищенню її зацікавленості до навчання.

Також із проблемою наступності між дошкільною та початковою освітою тісно й пов'язана проблема готовності **дитини до навчання у школі**, адже цей фактор є важливим для успішної адаптації до нового етапу навчання. Основними критеріями готовності дитини до школи є її фізіологічний та психологічний (соціальний, особистісний, емоційно-вольовий, мотиваційний та інтелектуальний) розвиток. У контексті вивчення математики особливу увагу варто приділяти розвитку логічного мислення, вміння вирішувати проблеми, оперувати абстрактними поняттями та просторовими уявленнями. Тому показники готовності до навчання математики включають не тільки знання та вміння, набуті в дошкільному закладі, але й рівень сформованості базових компетентностей, таких як уважність, організованість та здатність до співпраці.

Із сказаного випливає, що забезпечення педагогічної наступності, правильно організовані форми взаємодії між першими двома ланками освіти та системне оцінювання готовності дитини до навчання є ключовими факторами успішного переходу дітей до школи, зокрема у контексті опанування математики.

Розділ 2 ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В ШКОЛІ

2.1 Методика дослідження інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики

Успішне вивчення математики в початковій школі значною мірою залежить від рівня інтелектуальної готовності дітей, який формується ще на етапі дошкільного навчання.

Почнемо з того, що інтелектуальна готовність - це комплекс сформованих у дитини пізнавальних і розумових навичок, які дозволяють їй легко адаптуватися до вимог шкільної програми та успішно засвоювати нові знання. Безсумнівно, математика є однією з найважливіших навчальних дисциплін, яка вимагає від дитини розвиненого логічного мислення, здатності аналізувати й узагальнювати інформацію, а також володіння певними математичними уявленнями. І якщо інтелектуальна готовність дитини не буде сформована належним чином, молодший школяр може відчувати труднощі в процесі вивчення нового, що істотно вплине на подальше засвоєння матеріалу й розвиток його інтересу до предмета.

Таким чином, інтелектуальна готовність старших дошкільників до вивчення математики є складним багатовимірним явищем, яке, за нашими узагальненнями, включає кілька ключових компонентів:

1) Математичні уявлення: Формування елементарних математичних уявлень - це основа інтелектуальної готовності дитини до навчання математики. Ці уявлення включають знання про числа, величини, геометричні фігури, просторові відносини (вгору, вниз, ліворуч, праворуч). До прикладу, дитина на момент вступу до школи повинна розуміти, що таке «більше» і «менше», «один» і «багато», «високий» і «низький», «круглий» і «квадратний»;

2) Обчислювальні навички: На етапі старшого дошкільного віку діти мають розвивати початкові арифметичні навички - вміння рахувати об'єкти, додавати й віднімати числа в межах 10. Це дозволить їм на початку навчання в школі легко справлятися зі завданнями, що вимагають простих математичних операцій, закласти фундамент для подальшого успішного навчання;

3) Здатність до аналізу та узагальнення: Важливою складовою інтелектуальної готовності є здатність дитини розбиратися в різних ситуаціях, аналізувати дані й знаходити закономірності. Це вміння допомагає їй вирішувати прості математичні задачі, порівнювати об'єкти за різними ознаками й робити узагальнення. Зокрема, наприклад, дитина повинна навчитися класифікувати предмети за певними характеристиками (колір, форма, розмір) і знаходити між ними спільне;

4) Логічне мислення: Одна з основних когнітивних навичок для успішного навчання математики - це вміння будувати логічні висновки. Логічне мислення включає здатність знаходити зв'язки між елементами, будувати причинно-наслідкові ланцюжки та вирішувати задачі на основі логічних умов. Наприклад, коли дитина вирішує завдання типу «Що більше: 3 або 5?», вона використовує елементи логічного мислення для аналізу кількісних співвідношень;

5) Концентрація та увага: Не менш важливою є здатність дитини концентруватися на завданнях та доводити їх до кінця. Увага дозволяє дитині зосереджуватися на математичних задачах, не відволікатися на сторонні фактори, що є важливим для ефективного навчання. Кожен із цих компонентів є взаємопов'язаним і доповнює інші. Наприклад, без логічного мислення складно буде розвинути здатність до аналізу та узагальнення, а без математичних уявлень - важко буде сформувати обчислювальні навички. Тому інтелектуальна готовність є цілісним явищем, яке відображає рівень загальної когнітивного розвитку дитини і її здатність ефективно навчатися в умовах шкільної програми.

Розуміння рівня інтелектуальної готовності дитини до навчання математики дозволяє педагогам і батькам коригувати підхід до розвитку пізнавальних здібностей у дошкільному віці. Адекватна підготовка, яка ґрунтується на цілеспрямованій роботі з математичними уявленнями та логічним мисленням, допоможе дитині легше адаптуватися до шкільної програми та продемонструвати високі результати в навчанні математики.

З метою виявлення особливостей та рівня розвитку інтелектуальної готовності старших дошкільників до вивчення математики в школі нами було проведено експериментальне дослідження (протягом 2023-2024 н.р.) на базі Бобринецького дошкільного навчального закладу No2 «Ромашка» Бобринецької міської ради Кіровоградської області, учасниками якого стали 24 дитини, які є вихованцями старшої групи цієї установи.

Загалом, наша дослідно-експериментальна робота складалася з трьох етапів - констатувального, формувального та контрольного.

Метою першого етапу з вище перелічених була первинна діагностика особливостей і рівня інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики, який передбачав:

1) Розробку алгоритму проведення дослідження.

2) Проведення діагностики рівня інтелектуальної готовності старших дошкільнят до вивчення математики.

3) Аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

Методика дослідження розвитку інтелектуальної готовності охоплювала різні її показники, результати яких враховувалися під час створення методичної системи для забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в сфері математики.

Перейдемо до безпосереднього розгляду тих пізнавальних завдань, які становили основу методики нашого дослідження. Зрештою, до них відносимо ті, що спрямовані на:

1) Визначення рівня сформованості математичних знань і умінь відповідно до навчальної програми дитячого садка.

2) Оцінювання рівня розвитку мислення: наочно-образного, наочно-дійового та словесно-логічного.

3) Дослідження уваги: її розподілу, переключення тощо.

Дослідження проводилося в індивідуальному форматі, де кожна дитина перебувала в комфортних для неї умовах, де завдання пояснювалися доступно та зрозуміло, і кожен учасник мав достатньо часу для їх виконання.

Вибір методик і завдань було здійснено з урахуванням інтересів дітей, щоб підтримувати їхню зацікавленість протягом усього діагностичного періоду. До того ж, оскільки в цьому віці дошкільники схильні до швидкої втоми та мають мимовільні пізнавальні процеси, час виконання тестових завдань був точно розрахований. І, так як гра є основним видом діяльності для дошкільнят, обрані методи дослідження здебільшого мали ігровий характер. Метою цих діагностичних завдань було виявлення рівня розвитку математичних уявлень дітей старшого дошкільного віку та оцінка основних психічних процесів (мислення, увага) та пізнавальних здібностей, таких як аналіз, порівняння, класифікація тощо, які впливають на формування інтелектуальної готовності дитини до вивчення математики в школі.

Процедура проведення діагностичних завдань передбачала надання дитині конкретного завдання з інструкціями щодо його виконання, використання стимульних матеріалів, можливість підтримки від дорослого та систему оцінювання результатів. Під час діагностики спостерігали й за тим, **як дитина виконує завдання: чи проявляє активність, чи діє цілеспрямовано, чи звертається по допомогу, чи намагається самостійно долати труднощі.** Також аналізувалися особливості комунікації дитини з педагогом. У процесі діагностики враховувалася поведінка дитини, зокрема здатність до посидючості, сталість інтересу, вміння концентрувати увагу, швидкість реакцій, а також реакція на складні завдання (активність, чи байдужість, нервозність, швидка втома і т. п.).

Отже, для діагностики рівня логіко-математичного розвитку старших дошкільників дітям пропонувалися завдання у вигляді дидактичних ігор і вправ, метою яких була оцінка рівня знань і навичок щодо розпізнавання та називання геометричних фігур, розпізнавання та правильного називання геометричних тіл, орієнтації в просторі, вимірювання довжини предметів, рахунку предметів в прямому й зворотному порядку, знань числового ряду, співвіднесення цифри з кількістю предметів, знань про склад числа, вміння розв'язувати прості задачі на віднімання й додавання в межах десяти, вміння здійснювати порівняння («більше», «менше», «порівно»), навичок орієнтування в часі [29, с. 105-110].

Розкриємо їх зміст.

1) Оцінка рівня знань щодо розпізнавання та називання геометричних фігур.

Гра «На що схожа фігура?»

Суть: педагог пропонує дитині назвати геометричні фігури та знайти об'єкти, схожі на них:

Рис. 2.1.1. Гра «На що схожа фігура?»

2) Оцінка рівня знань щодо розпізнавання та правильного називання геометричних тіл.

Вправа «Назви правильно»

Суть: педагог просить дитину назвати геометричні тіла та їхні основні частини:

Рис. 2.1.2. Вправа «Назви правильно»

3) Оцінка навичок орієнтації в просторі.

Вправа «Скажи, де знаходиться предмет?»

Суть: педагог просить дитину описати розташування об'єктів на зображенні, використовуючи слова «на», «під», «близько», «через», «з-під», «правий (лівий) верхній (нижній) кут аркуша», «середина аркуша»:

Рис. 2.1.3. Вправа «Скажи, де знаходиться предмет?»

4) Оцінка навичок вимірювання довжини предметів.

Приєм «Вимірювання довжини смужок за допомогою лінійки»

Суть: педагог просить виміряти довжину кожної пропонованої смужки та записати результат у клітинці.

5) Оцінка знань з рахунку предметів в прямому й зворотному порядку.

Вправа «Допоможи ведмежаті»

Суть: педагог просить дитину допомогти ведмежаті дійти до рибки, рахуючи вперед парними числами (до 10), а потім повернутися назад, рахуючи непарними:

Рис. 2.1.4. Вправа «Допоможи ведмежаті»

6) Оцінка знань числового ряду.

Вправа «Знайди потрібний запис»

Суть: педагог просить дитину обрати серед запропонованих той запис чисел, які стоять між числами 4 та 9: 345678; 5678; 456789.

7) Оцінка навичок співвіднесення цифри з кількістю предметів.

Гра «Підбери цифру»

Суть: педагог просить дитину поєднати цифри за допомогою простого олівця лініями з відповідною кількістю предметів:

Рис. 2.1.5. Гра «Підбери цифру»

8) Оцінка знань про склад числа.

Приєм «Постановка проблемного питання»

Суть: педагог просить дитину за допомогою малюнків розкласти, наприклад, числа 4 і 5 на менші складові та записати потрібні цифри в відповідних квадратах:

Рис. 2.1.6. Оцінка знань про склад числа.

9) Оцінка рівня навичок у вирішенні задач.

Приєм «Складання задач на додавання та віднімання»

Суть: педагог просить дитину сформулювати задачу за пропонованими малюнками на додавання чи віднімання, правильно формулюючи умову і питання, і вірно знайти її рішення:

Рис. 2.1.7. Оцінка рівня навичок у вирішенні задач

10) Оцінка вміння здійснювати порівняння («більше», «менше», «порівно»).

Суть: педагог просить дитину спочатку порахувати кількість предметів у кожній групі, далі - записати відповідне число в клітинку, а потім - поставити між двома відповідними групами знаки «>», «<», «=»:

Рис. 2.1.8. Оцінка вміння здійснювати порівняння

11) Оцінка навичок орієнтування в часі.

Вправа «Коли буває?»

Суть: педагог просить дитину правильно назвати частини доби за картинками, дні тижня та їх послідовність, і дні між ними.

Рис. 2.1.9. Вправа «Коли це буває?»

Рівень логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку в усіх вище описаних одинадцяти завданнях оцінювався за поданою шкалою критеріїв: високий рівень - дитина виконала поставлене перед нею завдання безпомилково; середній рівень - при виконанні дитина допускалася незначних помилок; низький рівень - дитина не змогла справитися зі завданням.

У додатку А наведені результати виконання поданих завдань дітьми.

Методика «Що тут зайве?»

(оцінювання наочно-образного мислення)

Для оцінювання здатності до аналізу та узагальнення дитині пропонують розглянути серію картинок, в кожній з яких зображені по 4 різні предмети, один із яких є зайвим (Додаток А). Завдання досліджуваного в тому й полягає, щоб, уважно розглянувши їх, визначити який ж предмет серед них є зайвим і пояснити чому. Важливо зробити це правильно та якнайшвидше. Час, який відводиться на виконання цього завдання - 3 хвилини.

Результати інтерпретувалися за таким ключем: дуже високий рівень розвитку: дитина виконала завдання менш ніж за 1 хвилину, правильно визначивши зайві предмети на всіх зображеннях і обґрунтувавши свій вибір; високий рівень розвитку: дитина правильно виконала завдання за період від 1 до 1,5 хвилин; середній рівень: дитина справилася із завданням у проміжок від 1,5 до 2,5 хвилин; низький рівень: дитина завершила завдання за час від 2,5 до 3 хвилин; дуже низький: дитина не впоралася із завданням за 3 хвилини.

Методика «Обведи контур»

(оцінювання наочно-дійового мислення)

Дітям демонструють малюнки, пояснюючи, що їхнє завдання полягає в тому, щоб якомога швидше та точніше відтворити на правій стороні малюнка контур, який представлений зліва, використовуючи олівець або ручку. Всі лінії слід намагатися малювати прямими, точно з'єднуючи кути фігур. Також важливо, щоб контури фігур були відтворені в тих же місцях, що й на зразках лівої частини малюнка (Додаток Б). У процесі виконання завдання оцінюватимуться акуратність роботи, точність, а також її швидкість.

Оцінювання результатів завдання відбувалося за такими показниками: дуже високий рівень розвитку наочно-дійового мислення: коли завдання виконано за менш ніж 90 секунд, усі лінії на малюнку прямі та точно з'єднують кути фігур, проходячи точно по заданим контурам; високий рівень розвитку: час виконання становить від 90 до 105 секунд, з незначними похибками: одна або дві лінії можуть бути не повністю прямими; від двох до трьох ліній можуть частково виходити за межі контуру, або до п'яти кутів можуть бути з'єднані неточно; середній рівень розвитку: завдання виконано за 105-135 секунд, виявлено такі помилки: від трьох до шести ліній не є цілком прямими, п'ять - вісім - виходять за контур; від чотирьох до десяти кутів з'єднані з неточністю; низький рівень: на завдання витрачено 135-150 секунд, є значні недоліки: сім-десять ліній непрямі, дев'ять-вісімнадцять - виходять за контур; одинадцять-двадцять кутів з'єднані з похибками; дуже низький рівень: час виконання перевищує 150 секунд, майже всі лінії, за винятком однієї чи двох, непрямі, і більшість кутів, за винятком одного-двох з'єднані нерівно.

Методика «Визначення понять, з'ясування причин, виявлення подібності і відмінностей в об'єктах»

(оцінювання словесно-логічного мислення)

Оцінка ступеня розвиненості інтелектуальних процесів ґрунтується на правильності відповідей на такі питання:

1) Кінь і собака. Яка з цих тварин більша?

2) Люди снідають зранку. А що вони роблять удень і ввечері?

3) Вдень світло, а вночі?

4) Небо синє, а трава? 5) Вишня, абрикос, банан і апельсин - це...? 6) Чому, коли їде поїзд, опускають шлагбаум? 7) Що таке Київ, Кропивницький, Одеса?

8) Котра зараз година? (Показуючи дошкільнику годинник, просять його назвати час).

9) Телиця - це молода корова; ... - це молода собака; ... - це молода вівця.

10) Собака більш схожа на кішку, чи, можливо, на курку?

11) Навіщо автомобілю - гальма?

12) Чи є якась схожість між молотком і сокирою?

13) А що спільне між білкою і кішкою?

14) Цвях, гвинт, шуруп... чим ці предмети відрізняються одне від одного?

15) Що таке баскетбол, волейбол, хокей?

16) Назви відомі тобі види транспорту.

17) У чому різниця між людиною похилого віку змолодою?

18) Навіщо людям заняття з фізичної культури?

19) Чому прийнято вважати, що коли хтось не має бажання працювати - це погано?

20) З якою метою на лист потрібно клеїти марку?

Кожна правильна відповідь оцінюється в 0,5 бала, тож максимальний можливий результат за цією методикою становить 10 балів. Якщо ж є сумніви в повній правильності відповіді дитини, можливе виставлення проміжної оцінки в 0,25 бала. Перед оцінюванням важливо переконатися, що дитина вірно зрозуміла питання. До прикладу, не всі діти знайомі зі словом «шлагбаум» чи одразу зрозуміють зміст дев'ятнадцятого питання. У деяких випадках потрібно пояснити навіть значення слова «працювати», оскільки дошкільники можуть не мати повного розуміння цього поняття.

Таким чином, якщо дитина набрала 10 балів - можна судити про дуже високий рівень розвитку словесно-логічного мислення; **8-9 балів - високий рівень; 4-7 - середній; 2-3 бала - низький; і, якщо 0-1 бал - дуже низький.** Методика «Простав значки»

(оцінювання переключення й розподілу уваги)

Перед початком роботи дитині демонструють бланк і дають інструкцію щодо виконання завдання, суть якого полягає в тому, щоб проставити у кожній геометричній фігурі - квадратах, трикутниках, колах і ромбах - **той знак, який заданий у зразку** нагорі: **галочку, риску, плюс або крапку** відповідно (Додаток В).

Завдання виконується без перерви протягом двох хвилин. А для визначення загального показника перемикачів і розподілу уваги використовується формула: $S = (0,5 \cdot N - 2,8 \cdot n) / 120$, де S - безпосередньо її показник, N - кількість геометричних фігур, на яких правильно поставлено відповідні знаки **протягом двох хвилин, а n - кількість помилок, допущених під час виконання**, включно з неправильно зазначеними або пропущеними знаками.

Відповідно **висновки про рівень розвитку переключення й розподілу уваги** залежать від отриманих показників: дуже високий рівень розвитку - коли **показник S більше, ніж 1,00**; високий рівень - коли показник S розташовується **в межах від 0,75 до 1,00**; середній рівень - коли **показник S знаходиться в межах від 0,50 до 0,75**; низький - коли **показник S розташований в інтервалі від 0,25 до 0,50**; дуже низький - **показник S в межах від 0,00 до 0,25**.

На основі результатів дослідження, враховуючи якісні та кількісні показники відповідей, було визначено рівні розвитку інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики (високий, середній і низький), а також організовано методичну роботу з її вдосконалення.

2.2. Аналіз матеріалів дослідження

Відповідно до розробленої методики дослідження, спрямованої на виявлення особливостей інтелектуальної **готовності дітей старшого дошкільного віку до** вивчення математики, **на етапі констатувального експерименту було** отримано кількісні та якісні результати, які ми проаналізували та інтерпретували.

Для визначення рівня логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку ми скористалися серією дидактичних ігор та вправ, що спрямовані на дослідження основних його показників. Результати цього обстеження (представлені в Таблиці 2.2.1) показали, що у більшості дітей високий та середній рівні розвитку математичних знань, умінь та навичок.

Таблиця 2.2.1.

Критерій: Рівень сформованості показника

Високий	Середній	Низький	розпізнавання та називання геометричних фігур:	15 (63%)	8 (33%)	1 (4%)	розпізнавання та називання геометричних тіл:	14 (58%)	9 (38%)	1 (4%)	орієнтація в просторі:	13 (54%)	9 (38%)	2 (8%)	навички вимірювання довжини:	12 (50%)	11 (46%)	1 (4%)	вміння рахувати в прямому й зворотному порядку:	10 (41%)	10 (41%)	4 (18%)	знання числового ряду:	15 (63%)	7 (29%)	2 (8%)	співвіднесення цифри з кількістю предметів:	11 (46%)	10 (41%)	3 (13%)	знання про склад числа:	13 (54%)	10 (41%)	1 (4%)	навички вирішення задач:	11 (46%)	12 (50%)	1 (4%)	вміння порівнювати (>, <, =)	9 (38%)	14 (58%)	1 (4%)	орієнтування в часі:	9 (38%)	13 (54%)	2 (8%)
---------	----------	---------	--	----------	---------	--------	--	----------	---------	--------	------------------------	----------	---------	--------	------------------------------	----------	----------	--------	---	----------	----------	---------	------------------------	----------	---------	--------	---	----------	----------	---------	-------------------------	----------	----------	--------	--------------------------	----------	----------	--------	------------------------------	---------	----------	--------	----------------------	---------	----------	--------

Дослідження рівня інтелектуального розвитку включало виконання серії діагностичних завдань для оцінки рівнів наочно-образного, наочно-дійового, а також словесно-логічного мислення. Зокрема, для визначення рівнів розвитку наочно-образного мислення ми застосували методику «Що тут зайве?», яка дає змогу вивчити розумові операції аналізу й узагальнення в дитини. На вирішення цього завдання було відведено три хвилини, і здебільшого діти виконували його самостійно. Отримані результати зображені на Рис. 2.2.1.

Рис. 2.2.1. Результати методики «Що тут зайве?»

Аналіз отриманих результатів дослідження показав, що діти працювали швидко та адекватно реагували на завдання. Вони успішно узагальнювали назви трьох запропонованих об'єктів, визначаючи четвертий як зайвий, користуючись двома родовими поняттями. Діти також проявляли інтерес до процесу мислення та були налаштовані на позитивний результат. Важливим аспектом було те, що вони задавали уточнюючі питання педагогу, що вказувало на активний пошук правильної відповіді та формування внутрішнього алгоритму для виконання завдання.

Дослідження рівня розвитку наочно-дійового мислення старших дошкільників відбувалося за допомогою методики «Обведи контур». Результати її виконання оцінювалися за наступними критеріями: точність, швидкість роботи та її акуратність. Відсоткове порівняння здійсненого нами обстеження представлено на Рис. 2.2.2.

Рис. 2.2.2. Результати методики «Обведи контур»

Як бачимо, більшість дітей (а це 15 осіб, що складають 62,5% від загальної кількості учасників діагностики) показали середній рівень у виконанні завдання, що свідчить про наявність основних навичок орієнтування на зразок і здатність до відтворення контурів. Однак, у їхніх роботах було помічено такі труднощі: з одного боку - допущенні помилки в з'єднанні кутів і формах контурів, які вказують на недостатній розвиток дрібної моторики, а з другого - неточні лінії й певні відхилення від зразка, що свідчать про не зовсім стійку увагу на завданні, а також невміння диференціювати такі поняття, як «вправо», «вліво». Із сказаного випливає, що діти ще потребують часу для розвитку моторики і координації, які істотно впливають на акуратність і точність виконання завдання. Тільки 16,67% дітей мають високий рівень (а це - 4 дитини), і 12,5% - дуже високий (3 дитини). Позитивним є те, що серед усіх учасників лише двоє вихованців з усієї обстежуваної групи показали низький рівень, що складає 8,33%, а дітей з дуже низьким рівнем розвитку наочно-дійового мислення взагалі не було виявлено. І звісно ж, варто наголосити й на тому, що група дітей із низьким рівнем потребує додаткової уваги й підтримки, а також спеціальних вправ, що допоможуть підвищити навички точного відтворення.

Оцінювання словесно-логічного мислення відбувалося на основі аналізу результатів проведеної методики «Визначення понять, з'ясування причин, виявлення подібності і відмінностей в об'єктах», завдання якої полягало в наданні відповідей на ряд запитань. Кількісний розподіл обстежуваних подано нами в діаграмі (Рис. 2.2.3).

Рис. 2.2.3. Результати дослідження рівня розвитку словесно-логічного мислення

Середній рівень (58% - 14 дітей) - найчисленніша група, в якій діти могли відповісти правильно на деякі запитання, але зазнали певних труднощів в тих, що вимагали складнішого аналізу або абстрактного мислення. Це свідчить про те, що у більшості дітей словесно-логічне мислення перебуває на стадії активного розвитку, що є характерним для старшого дошкільного віку. Діти ще не здатні робити логічні висновки або пов'язувати між собою різні поняття, проте можуть розпізнавати подібності й відмінності на простих рівнях, наприклад, між об'єктами за розміром, кольором або видом.

Звичайно, дітей з дуже високим рівнем розвитку словесно-логічного мислення на цьому віковому етапі розвитку особистості виявлено не було. А

от високий рівень мало 3 дитини з 24, що становить 13%. Вони змогли знайти схожість і відмінність у складніших об'єктах, наприклад, між білкою та кішкою, а також відповідали на запитання, які вимагали розуміння причинно-наслідкових зв'язків. Можна стверджувати, що вони й володіють достатнім словниковим запасом, щоб будувати більш точні судження та висновки.

Низький рівень (21% - 5 учасників) - діти у цій групі в основному відповідали правильно лише на дуже прості питання, як-от «Небо синє, а трава?», що не вимагали складних логічних операцій. У них спостерігається слабка розвиненість вміння робити зв'язні висновки, що може бути обумовлено браком досвіду або недостатнім розумінням деяких понять. Це вказує на необхідність роботи над формуванням словникового запасу та розвитком уяви, а також наданням більше завдань для вдосконалення логічного мислення.

Дуже низький рівень (8% - 2 дитини) - обстежені, які набрали 0-1 бал, продемонстрували труднощі з розумінням навіть найпростіших логічних запитань. Це може бути спричинено тим, що їм важко орієнтуватися в умовах завдання або їм бракує знань щодо деяких об'єктів і явищ, наприклад, назви міст або видів спорту. Таким дітям доцільно приділяти більше уваги у вигляді індивідуальних занять.

Загальний розподіл результатів відповідає очікуванням для цього віку, оскільки більшість дітей показують середній рівень розвитку словесно-логічного мислення. Старші дошкільники лише починають свідомо використовувати мовленнєві й логічні навички, які ще не досягли зрілості.

Високий рівень досягли лише кілька дітей, що можна пояснити їхнім індивідуальним інтелектуальним розвитком або наявністю попереднього досвіду.

Застосування методики «Простав значки» передбачало дослідження рівня розвитку уваги дітей старшого дошкільного віку (оцінювання її переключення й розподілу). Під час інтерпретації враховувалася кількість правильно та неправильно поставлених відповідних знаків у запропоновані геометричні фігури протягом зазначеного часу - 2 хвилини. Результати обстеження рівня розвитку уваги представлені на Рис 2.2.4.

Рис 2.2.4. Результати методики «Простав значки»

Більшість дітей (14, що становлять 58%) показали середній рівень розвитку переключення й розподілу уваги, що є типовим для цього віку. Вони здатні виконувати завдання, утримуючи увагу на значках у геометричних фігурах, проте допускають деякі помилки, що свідчить про недостатньо розвинені навички зосередження протягом тривалого часу. Їхній показник уваги демонструє стабільний, але не максимально точний підхід, з поодинокими випадками переплутування значків або пропусків.

Діти з високим рівнем розвитку уваги (29% - 7 учасників обстеження) продемонстрували здатність швидко й правильно розпізнавати й позначати значки в геометричних фігурах. Вони виконали завдання з мінімальною кількістю помилок, що вказує на добре розвинену здатність до тривалого утримання уваги й перемикання з одного об'єкта на інший. Такі діти краще адаптовані до завдань, що потребують одночасного зосередження на кількох деталях, і мають хороший контроль над швидкістю й точністю виконання.

У групі з низьким рівнем (13%), а саме - 3 дитини показали труднощі з тривалим утриманням уваги й швидким перемиканням між об'єктами.

Вони часто плутали значки або пропускали їх, що могло бути наслідком відволікання та нестабільності уваги. Це може вказувати на необхідність додаткових вправ, спрямованих на розвиток концентрації та тренування навичок розподілу уваги.

Таким чином, розподіл рівнів уваги в цій групі показує, що переважна частина дітей має середній рівень розвитку переключення й розподілу уваги, що є нормою для цього віку, адже ці навички ще формуються. Важливо враховувати й те, що діти ще не здатні **одночасно виконувати різні типи завдань, швидко втомлюються і часто відволікаються на те, що їм цікавіше. Отже, розвиток уваги у дітей старшого дошкільного віку** вимагає регулярної та цілеспрямованої роботи, як у процесі освітньої діяльності в ЗДО, так і в домашньому вихованні.

Результати дослідження свідчать про потребу впровадження спеціальної методики для розвитку інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики. Ми впевнені, що завдання, вправи та ігри, створені для вдосконалення логіко-математичного розвитку й пізнавальних процесів, уваги, мислення, а також їхнє регулярне застосування під час занять у дошкільних закладах, сприятимуть корекції загального рівня інтелектуального розвитку.

2.3. Методична система забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою

Методична система роботи включала в себе такі етапи:

1) Підготовчий, метою якого було узагальнення наукових і методичних джерел з питань наступності між дошкільною та початковою освітою, що було описано нами в теоретичному розділі даної роботи, а також систематизація одержаних результатів діагностичного обстеження старших дошкільників для визначення основних засобів та форм організації методичної роботи.

2) Основний, який полягав у розробці методичної системи та наповненні її змістовим матеріалом для розвитку інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики.

3) Заключний етап, що включав впровадження розробки під час формувального етапу дослідження та перевірку її ефективності на контрольному. Результати проведених діагностичних методик на констатувальному етапі дослідження дають змогу потвердити про те, що діти старшого дошкільного віку в експериментальній групі мають приблизно середній рівень розвитку інтелектуальної готовності до вивчення математики. Сюди ми відносимо і результати обстеження рівнів логіко-математичного розвитку дітей відповідно до програми, і - різних видів мислення та уваги.

Під час проведення дослідження нами було помічено, що діти виявляли інтерес до запропонованих завдань, проте, при зіткненні з певними труднощами - він досить швидко знижувався. Враховуючи отримані статистичні дані, для експериментального навчання основною формою роботи було обрано дидактичні ігри, які враховують сучасні інтереси дітей та програмні вимоги дошкільної установи [51].

Мета формувального етапу експерименту - створити умови для плавного переходу дітей старшого дошкільного віку до систематичного навчання в школі, шляхом розвитку їхньої логіко-математичної компетентності та різних видів мислення й уваги.

На цьому етапі дітям пропонуються створені нами дидактичні ігри та завдання, спрямовані на вдосконалення відповідних показників. Тож перейдемо до їх безпосереднього розгляду.

Логіко-математичний розвиток

1) Гра «У пошуках скарбів зі Свинкою Пеппою»

Мета: навчити розпізнавати та називати геометричні фігури та тіла.

Матеріали: картки з зображеннями геометричних фігур та тіл (круг, квадрат, куб, циліндр, трикутник...), скринькі зі «скарбами» (іграшки, маколики або наліпки).

Хід проведення: Вихователь розповідає: «Діти, Свинка Пеппа знайшла карту скарбів, але вона прихована у чарівних фігурах! Щоб знайти скарби, ми повинні розпізнати фігури та назвати їх правильно. Дітям по черзі дають картку з фігурою, і вони мають назвати її та знайти таку ж форму серед фігур на підлозі. Вихователь підказує: «Пеппа каже: «Якщо ти знайдеш всі круги, знайдеш частину карти!» або «Знайди всі

циліндри, вони вкажуть шлях до скарбів. Після того як усі фігури знайдені, діти об'єднують «карту» та знаходять скриньку зі «скарбами».

2) Гра «Мандрівка в Лего-місто»

Мета: розвинути просторове мислення та орієнтацію в просторі.

Матеріали: іграшки Лего, макет міста з будиночками та шляхами.

Хід проведення. Вихователь каже: «Діти, сьогодні ми потрапили до Лего-міста! Наш друг лего-чоловічок на ім'я Боб - загубився, і ми маємо допомогти йому знайти дорогу додому. Вихователь дає дитині інструкцію: «Йди прямо до червоного будиночка, потім поверни ліворуч біля дерева, і ти побачиш міст. Пройди під ним. Коли дитина знаходить дорогу, вихователь заохочує: «Боб дякує тобі за допомогу! Тепер він повернеться додому завдяки твоєї увазі!».

3) Гра «Пригоди із Щенячим Патрулем»

Мета: навчити вимірювати довжину предметів.

Матеріали: іграшкові герої «Щенячого патруля» (Маршал, Скай, Чейз тощо), палички Кюїзенера, вимірювальна лінійка.

Хід проведення. Вихователь пояснює: «Команда Щенячого Патруля отримала нове завдання - побудувати веселкову доріжку з кольорових паличок, щоб Маршал, Скай, Чейз та їхні друзі могли пробігти ними. Вихователь роздає дітям палички Кюїзенера різної довжини й просить виміряти кожну з них за допомогою лінійки. Кожен учасник має визначити, яка паличка підійде кожному герою за завданням. Вихователь підказує: «Маршалу потрібна найдовша, щоб він міг проїхати на своїй машині швидкої допомоги. А от Скай потрібна коротша доріжка, адже вона взлетить потім над нею. Діти вимірюють палички, обираючи відповідну для кожного персонажа. Після виконання завдання вихователь хвалить: «Чудова робота! Щенячий Патруль готовий до пригод завдяки вашим старанням!».

4) Гра «Числовий конструктор із роботами-трансформерами»

Мета: вдосконалювати рахунок в прямому і зворотному порядку та знання числового ряду.

Матеріали: картки з числовими вагонами, іграшковий потяг, іграшка Оптимус Прайм.

Хід проведення. Вихователь каже: «Оптимус Прайм зібрав поїзд для всіх автомобілів, але вагони розсипалися! Допоможіть їм побудувати числовий поїзд правильно. Дитина складає картки з вагонами у порядку від 1 до 10. Вихователь каже: «Молодець, тепер поїзд готовий їхати! А тепер спробуй зібрати його з кінця - від 10 до 1, щоб поїзд повернувся. В кінці вихователь хвалить: «Оптимус Прайм дякує вам за допомогу! Тепер поїзд готовий вирушати!».

5) Гра «Математичне завдання від Суперкрила»

Мета: вдосконалювати знання про склад числа в межах 10.

Матеріали: фішки або картки з числами, маленькі іграшкові літачки.

Хід проведення. Вихователь пояснює: «Суперкрила готуються до польоту, але їм потрібна певна кількість палива для кожного літачка. Допоможіть їм набрати потрібне число. Дитині показують картку з числом, наприклад 5, і просять скласти це число з фішок, наприклад 2+3 або 1+4. Вихователь каже: «Джет говорить, що йому потрібно ще 5 одиниць палива. Як ми можемо їх зібрати. Коли дитина складає потрібне число, вихователь каже: «Суперкрила готові до польоту завдяки вашій допомозі!».

6) Гра «Банани для Мінйонів»

Мета: удосконалювати вміння порівнювати кількість предметів (більше, менше, порівню).

Матеріали: картки з різною кількістю бананів, фігурки або зображення мінйонів, які будуть «помічниками» дітей.

Хід проведення. Вихователь звертається до дітей: «Мінйони сьогодні вирушили на місію і вирішили взяти із собою банани. Але вони не можуть розібратися, у кого їх більше, а в кого менше! Допоможемо їм розділити банани справедливо. Дітям дають картки з різною кількістю бананів, і вони мають порівняти, у кого з мінйонів більше бананів, у кого менше, а у кого - порівну. Наприклад, один мінйон може мати 5 бананів, а інший - 3. Вихователь підказує: «Поглянь, цей мінйон має 5 бананів, а інший - лише 3. Отже, у кого бананів більше? А у кого менше. Після виконання завдання вихователь хвалить: «Мінйони дякують вам за допомогу! Тепер вони знають, як справедливо поділити свої банани перед місією!».

7) Гра «Подорож до Замку Часу з Міккі Маусом»

Мета: формувати навички орієнтування у частинах доби.

Матеріали: картки з персонажами Міккі Мауса та його друзями, які виконують різні справи в певний час доби.

Хід проведення. Вихователь каже: «Міккі Маус і його друзі запрошують нас у Замок Часу! У цьому замку вони виконують різні завдання вранці, вдень, ввечері та вночі. Ми маємо допомогти їм не переплутати час. Дітям показують картку з певною подією. Наприклад, на одній картці - зображення Міккі та його друзів, які ловлять рибу вдень, а на іншій - як вони розвозять новорічні подарунки вночі. Дитина повинна визначити, в яку частину доби це відбувається.

8) Гра «Ласкаво просимо до снігової фортеці Ельзи!»

Мета: розвивати навички лічби, вміння співвідносити цифри з кількістю предметів, а також вміння розв'язувати прості задачі на віднімання та додавання в межах десяти.

Матеріали: іграшки Ельзи і її друзів, картки з цифрами, сніжки зроблені з вати, картки із цифрами та математичними знаками.

Хід проведення. Вихователь побудувала снігову фортецю і запросила до себе друзів. Але кожен із них повинен принести певну кількість сніжків. Допоможемо порахувати скільки сніжків принесли вони. Вихователь показує відповідну кількість сніжків по черзі, наприклад, 3 і 2, і каже: «Анна принесла ось стільки сніжків, а Христосфер приніс ще стільки. Скільки сніжків разом?» і т. п.. Діти співвідносять цифри з кількістю сніжків, а потім викладають з карток дії задачі. Потім вихователь запитує: «Якщо одна сніжка розтане, скільки залишиться?» Діти відповідають (5-1=4). На завершення педагог каже: «Ви допомогли Ельзі та її друзям підрахувати всі сніжки. Тепер вони можуть починати ними гратися!».

Розвиток наочно-образного, наочно-дійового та словесно-логічного мислення

Гра 1: «Картинки-головоломки»

Мета: розвивати наочно-образне мислення, вміння уявляти образи і використовувати їх для розв'язання завдань.

Матеріали: картки із різними зображеннями (пейзажі, тварини, предмети), які можна розрізати на частини, картки зі звичайними образами та їх

частинами.

Хід проведення. Вихователь пояснює: «Ми з вами потрапили в чарівний ліс, де нам потрібно допомогти звірятам зібрати їхніх друзів. Але картки з зображеннями були розірвані на частини. Давайте разом складемо ці картинки. Вихователь дає дітям частини картинок (наприклад, зображення зайчика, білочки чи бобра) і пропонує їх зібрати. Діти з допомогою вихователя складають картки, розпізнають знайомі предмети або тварин, а потім обговорюють, що зображено на картинці. Вихователь додає: «Тепер у нас є ціла картинка! Давайте подумаємо, де наша білочка може жити, а де зайчик, бобер? Який ще образ ми можемо створити з цих частинок?».

Гра 2: «Магічні тіні»

Мета: розвивати наочно-дійове мислення, уявлення про взаємодію предметів та їх тіні.

Матеріали: різні фігурки (тварини, геометричні фігури, предмети), ліхтарик або настільна лампа, аркуші паперу).

Хід проведення. Вихователь каже: «У нас є чудова можливість пограти з тінями. Зараз ми будемо разом працювати над магією. Вихователь включає ліхтарик і ставить фігурки перед ним, створюючи тіні на стіні або аркуші. Діти повинні здогадатися, яку фігуру або предмет створює тінь, обговорити її форму, розмір і особливості. Вихователь говорить: «Так, ось, погляньте, це тінь котика, а це - тінь кубика! Які ще предмети можемо поставити, щоб створити цікаві тіні?».

Гра 3 «Логічні коробки»

Мета: розвивати словесно-логічне мислення, вміння робити висновки, узагальнювати та порівнювати.

Матеріали: картки з різними предметами, які можна класифікувати за певними ознаками (наприклад, за кольором, формою, призначенням).

Хід проведення. Вихователь пояснює: «Ми з вами станемо справжніми логіками і відсортуємо предмети в коробки за певними ознаками. Давайте з'ясуємо, які предмети можна покласти в одну коробку. Діти отримують картки з різними предметами (наприклад, червоне яблуко, зелений банан, зелений кубик, червоний м'ячик) і повинні за допомогою вихователя визначити ознаки (колір, форма, призначення) і класифікувати їх в правильні коробки. Вихователь заохочує дітей до обговорення: «А чому це яблуко і банан опинилися в одній коробці? Які ще предмети ви можете покласти сюди». Наприкінці вихователь підсумовує: «Молодці! Тепер наші коробки повні, і ми можемо легко знайти потрібний предмет за його ознакою!».

Розвиток уваги

Гра 1: «Світлофор Дружби»

Мета: розвивати вміння швидко переключати увагу, реагувати на зміни в правилах гри.

Матеріали: картки трьох кольорів: червоного, жовтого та зеленого; свисток або дзвіночок.

Хід проведення. Вихователь пояснює: «Сьогодні ми будемо грати в гру «Світлофор Дружби». Я буду показувати вам картки різних кольорів - червону, жовту і зелену. У кожного кольору своє завдання. Вихователь показує картки і пояснює завдання для кожного кольору: червона картка - діти завмирають на місці, жовта - крокують на місці, піднімаючи коліна високо, зелена - швидко біжать на місці. Вихователь по черзі піднімає картки різних кольорів, поступово збільшуючи швидкість зміни кольорів, щоб діти швидко переключали увагу. Вихователь коментує: «Увага, зелений - біжимо! Червоний - стоп! Жовтий - йдемо повільно! Молодці, ви швидко реагуєте на зміну кольорів!».

Гра 2: «Помічники Робокара Полі»

Мета: навчити дітей розподіляти увагу між різними об'єктами і виконувати декілька завдань одночасно.

Матеріали: іграшкові моделі робокарів Полі, Ембер і Хелі. Картки з різними завданнями для кожного героя.

Хід заняття. Вихователь звертається до дітей: «Сьогодні ви будете помічниками Робокара Полі та його друзів! Кожен із вас має допомогти Полі, Ембер та Хелі виконати їхні завдання одночасно. Але будьте уважні: кожен герой має своє особливе завдання, і вам потрібно допомогти всім. Вихователь розкладає картки з завданнями для кожного героя і пояснює: для Полі - діти мають підстрибувати, коли вона з'являється в грі; для Ембер - діти плескають у долоні, коли та приєднується; для Хелі - діти махають руками, ніби вони - пропелери. Вихователь показує персонажів у випадковій послідовності та спонукає дітей одночасно виконувати завдання для кожного з них, якщо з'являється більше ніж один герой. Вихователь підбадьорює дітей: «Ось і Полі! Підстрибнули! А тепер з'явилися всі троє - підстрибнули, плеснули та помахали руками! Молодці, справжні помічники Робокара Полі!».

Кожна гра, на нашу думку, має свої сильні сторони у розвитку певних навичок, що допомагає комплексно підготувати дитину до навчання у школі. А інтеграція популярних героїв та ігрових ситуацій робить завдання цікавішими і ближчими до повсякденного життя дітей, що стимулює їхнє бажання виконувати завдання із захопленням.

На контрольному етапі експерименту ми провели порівняльний аналіз результатів до та після формульованого навчання. Основною метою було визначити ефективність використаних дидактичних ігор для логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку, а також розвитку їхніх певних видів мислення та уваги, що сприяють покращенню загального рівня їх інтелектуальної готовності до вивчення математики. Оцінка результативності проведеної роботи здійснювалася через повторне виконання завдань тих методик, які були включені до нашого діагностичного комплексу на констатувальному етапі експерименту.

Відсоткове порівняння рівнів сформованості критеріїв логіко-математичного розвитку в дітей указує на їх суттєве поліпшення

(Див. Таблиця 2.3.1.):

Таблиця 2.3.1.

Критерій: Рівень сформованості показника

Високий до - після	Середній до - після	Низький до - після	розпізнавання та називання геометричних фігур:	63% - 75%	33% - 25%	4% - 0
			розпізнавання та називання геометричних тіл:	58% - 71%	38% - 25%	4% - 4
			орієнтація в просторі:	54% - 67%	38%	29%
			навички вимірювання довжини:	50% - 63%	46% - 33%	4% - 4
			вміння рахувати в прямому й зворотному порядку:	41%	54%	41%
			знання числового ряду:	63% - 71%	29% - 25%	8% - 4
			співвіднесення цифри з кількістю предметів:	46% - 63%	41%	29%
			знання про склад числа:	54% - 67%	41% - 29%	4% - 4
			навички вирішення задач:	46% - 58%	50% - 38%	4% - 4
			вміння порівнювати (>, <, =)	38% - 54%	58% - 42%	4% - 4
			орієнтування в часі:	38% - 54%	54% - 42%	8% - 4%

Якісний аналіз процесу діагностування й одержаних результатів показав наступне: рівень сформованості показників логіко-математичного розвитку старших дошкільників значно зріс. У всіх критеріях тепер переважає високий рівень, а також, щодо вміння розпізнавати на називати

геометричні фігури, було досягнуто 0% на низькому рівні, що свідчить про значне покращення готовності дітей до школи.

Найбільше старшим дошкільникам сподобалася дидактична гра «У пошуках скарбів зі Свинкою Пеппою», яка викликала інтерес до пошуку заданих геометричних фігур та тіл в груповій кімнаті і очікування результату знайдення «скарбу». Важливо відзначити, що діти почувалися впевнено, були активними під час усіх ігор та із задоволенням взаємодіяли з педагогом та «помічниками» - популярними героями сучасних мультфільмів, які відігравали ключову, мотивуючу роль у виконанні кожного завдання. Вони без труднощів розпізнавали фігури, орієнтувалися у просторі, лічили предмети і т.д.. І час на виконання завдань значно скоротився, що підтверджує ефективність використаних дидактичних ігор, адже вони внесли позитивну динаміку в логіко-математичному розвитку дітей.

Дослідження рівня розвитку мислення передбачало перевірку рівня сформованості таких його видів, як наочно-образне, наочно-дійове та словесно-логічне. Під час виконання завдання більшість дітей повністю дотримувалася всіх вимог і слідували визначеному алгоритму дій. Педагог не повторював інструкцій, але в окремих випадках підтримував і ставив навідні запитання дітям, які на констатувальному етапі продемонстрували низький рівень.

Оцінювання рівня розвитку наочно-образного мислення відбувалося за допомогою методики «Що тут зайве?», в якій дітям пропонувалося розглянути серію картинок, в кожній з яких зображені по чотири різні предмети, і серед них треба було визначити 1 зайвий. Порівняльний аналіз результатів дослідження рівнів його сформованості до та після формуючого експерименту свідчить про позитивну динаміку (Див. Рис. 2.3.1.):

Рис. 2.3.1. Результати дослідження наочно-образного мислення

Покращені результати отримали й під час повторного проведення методики «Обведи контур», метою якої була оцінка рівня наочно-дійового мислення дітей. Відсоткове їх порівняння подано нами у вигляді діаграми (Див. Рис. 2.3.2.):

Рис. 2.3.2. Результати дослідження рівня наочно-дійового мислення

Отримані результати свідчать про підвищення рівня розвитку відповідних видів мислення у старших дошкільників. Варто зауважити, що діти стали більш спостережливими та зосередженими, впевнено виконували завдання під час контрольного етапу експерименту. Водночас у певних ситуаціях вони потребували підтримки вихователя, що позитивно вплинуло на результати.

Дослідження розвитку уваги передбачало виявлення рівня її переключення й розподілу в дошкільників. Для цього нами було повторно проведено методику «Простав значки». За результатами виконання завдання оцінювалася кількість правильно та неправильно проставлених значків у відповідні геометричні фігури за встановлений час. Відсоткове порівняння отриманих даних представлено в діаграмі (Див. Рис. 2.3.3.).

Рис. 2.3.3. Результати дослідження уваги

Згідно цих показників, **високий рівень було виявлено в 12 дітей** (50%), середній рівень у 10 дітей (42%), і тільки двоє дітей залишилися на низькому рівні (8%).

Таким чином, контрольний етап проведення дослідження підтвердив позитивну динаміку в рівні розвитку складників інтелектуальної готовності старших дошкільників до вивчення математики в школі. Це дає підстави потвердити про те, що проведена робота на етапі формуючого експерименту була ефективною.

Висновки до 2 розділу

В другому розділі магістерської роботи нами було розглянуто практичний аспект реалізації принципу наступності в підготовці дітей старшого дошкільного віку до вивчення математики в школі.

Основними результатами та висновками розділу є такі положення:

1) Підібрані методики дослідження інтелектуальної готовності старших дошкільників до вивчення математики дозволили комплексно оцінити рівень їхнього розвитку. По-перше, нами було оцінено рівень сформованості різних видів мислення дошкільників, а саме - наочно-образного, наочно-дійового, словесно-логічного; по друге, рівень розвитку уваги дітей; і, звісно ж, рівень розвитку їх логіко-математичних здібностей, зокрема - вміння орієнтуватися в числовому ряді, розв'язувати прості задачі на додавання і віднімання в межах десяти, розпізнавати та називати геометричні фігури й тіла, орієнтуватися у просторі, оперувати такими поняттями, як «більше», «менше», «порівну» і т.д..

2) Аналіз матеріалів дослідження виявив диференціацію в рівнях готовності дітей до вивчення математики. Кількісні та якісні показники дослідження свідчать про неоднорідність у розвитку логіко-математичних умінь у дітей старшого дошкільного віку. Більшість дітей демонструють середній рівень підготовки, проте значна частка також показала високий рівень, що свідчить про ефективність застосованих підходів до забезпечення наступності. Водночас низький рівень окремих дітей підтверджує необхідність подальшої індивідуалізації підходів у підготовці до шкільного навчання.

3) Запропонована методична система забезпечення наступності між дошкільною і початковими ланками освіти є ефективним інструментом для плавного переходу дітей від дошкільного до шкільного навчання. Вона включає низку розроблених нами сучасних дидактичних ігор, спрямованих на формування логіко-математичних уявлень, а також завдання для розвитку мислення та уваги. Їх впровадження в систему роботи з дошкільниками показала свою дієвість, так як на контрольному етапі діагностування виявилось, що після формувального навчання, рівень розвитку усіх показників покращився: тепер більшість дітей демонструють високий рівень підготовки, майже на рівні - діти з середнім рівнем, і лише одиниці залишилися з низьким показником розвитку за певними критеріями. Загалом, методична система орієнтована на інтеграцію освітніх завдань, що відповідають віковим особливостям та інтересам дітей, забезпечуючи їхню поступову адаптацію до умов шкільного навчання.

ВИСНОВКИ

Дослідження, представлене в магістерській роботі, акцентує увагу на важливості принципу наступності між дошкільною освітою та початковою школою, зокрема - в контексті підготовки дітей до вивчення математики. Перший розділ роботи розкриває теоретико-методичні аспекти наступності, виокремлюючи основні підходи та педагогічні стратегії, які забезпечують безперервність освітнього процесу для дітей на різних етапах їхнього навчання (дошкільна - початкова школа). У цьому контексті також важливим було визначення основних критеріїв готовності дитини до навчання в закладі загальної середньої освіти, а також уточнення форм організації цього процесу.

У другому розділі роботи детально розглянуто методику дослідження інтелектуальної готовності старших дошкільників до вивчення математики, що є ключовим елементом для подальшої успішної адаптації в навчальному процесі початкової школи. Процедура дослідження та її аналіз показали важливість інтеграції математичних знань з іншими аспектами розвитку дитини, такими як логічне мислення, увага та здатність до аналізу. На основі отриманих результатів розроблена методична система роботи для педагогів, яка дозволяє ефективно здійснювати принцип

наступності між дошкільною та початковою освітою в контексті математичної підготовки за допомогою гри, як основного засобу його реалізації. Загалом, отримані результати підтверджують, що реалізація принципу наступності в навчанні дітей є необхідною умовою для забезпечення гармонійного переходу від дошкільної освіти до початкової школи. Це забезпечує не лише розвиток інтелектуальної готовності, а й вирішення проблеми адаптації дітей до шкільного середовища, формування в них позитивного ставлення до навчання в цілому. Застосування отриманих результатів може бути корисним для вдосконалення методичних підходів у роботі педагогів закладів дошкільної освіти та початкової школи, зокрема в процесі підготовки дітей до шкільного навчання.

